

Percepcija utjecaja američkoga generala Douglasa MacArthura na japansko društvo i politiku (nekad i danas)

Sokolić, Dea

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:047278>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

DEA SOKOLIĆ

**PERCEPCIJA UTJECAJA AMERIČKOG GENERALA DOUGLASA
MACARTHURA NA JAPANSKO DRUŠTVO I POLITIKU NEKADA I DANAS**

Diplomski rad

Pula, rujan, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

DEA SOKOLIĆ

**PERCEPCIJA UTJECAJA AMERIČKOG GENERALA DOUGLASA
MACARTHURA NA JAPANSKO DRUŠTVO I POLITIKU NEKADA I DANAS**

Diplomski rad

JMBAG: 0303076634, redoviti student

Studijski smjer: Diplomski studij Japanologije – opći smjer

Predmet: Međunarodni odnosi, politika i ekonomija suvremenog Japana

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Nataša Visočnik Gerželj

Pula, rujan, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Dea Sokolić, kandidatkinja za magistra Japanologije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Dea Sokolić

U Puli, rujan 2024. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Dea Sokolić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Percepcija utjecaja američkog generala Douglasa Macarthura na japansko društvo i politiku nekada i danas* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, rujan 2024. godine

Potpis

Dea Sokolić

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
概要	3
1. UVOD	5
1.1. Predmet i cilj rada.....	6
1.2. Istraživačka pitanja.....	6
1.3. Metode rada	8
2.ODNOSI IZMEĐU JAPANA I SJEDINJENIH DRŽAVA KROZ POVIJEST	9
2.1. Napad na Pearl Harbor	11
2.1.1. Američka perspektiva na Pearl Harbor.....	12
2.1.2. Japanska perspektiva na Pearl Harbor	14
2.1.3. Početak Pacifičkog rata.....	15
2.2. Atomska bombardiranja Hiroshime i Nagasakija	21
2.2.1. Pregled odluka o bacanju atomske bombe	22
2.2.2. Broj smrtnih slučajeva Drugog svjetskog rata	24
3. AMERIČKA OKUPACIJA JAPANA IZ POLITIČKE, GOSPODARSKE I SOCIJALNE PERSPEKTIVE	28
3.1. Američka okupacija Japana: politička perspektiva	28
3.2. Američka okupacija Japana: gospodarska perspektiva.....	30
3.3. Američka okupacija Japana: socijalna perspektiva	34
4. AMERIČKO–JAPANSKI ODNOSI: PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST	36
4.1. Prevladavajući skup zajedničkih interesa	37
4.2. Promjene u odnosima između SAD–a i Japana	39
4.3. Nove perspektive u odnosima SAD–a i Japana	41
4.4. Pitanja za razvoj odnosa između SAD–a i Japana.....	44
4.5. Stvaranje Skupine mudraca SAD – Japan	45
4.6. Potvrda strukture saveza SAD – Japan u istočnoj Aziji	46
4.7. Regionalna arhitektura istočne Azije	48
4.8. Suradnja na globalnim izazovima.....	49
5. PERCEPCIJA UTJECAJA AMERIČKOG GENERALA DOUGLASA MACARTHURA NA JAPANSKO DRUŠTVO I POLITIKU NEKADA I DANAS.....	52
5.1. Japanska reakcija nakon rata.....	53

5.2. Pogled Amerikanaca na Japan.....	54
5.3. MacArthurova percepcija Japana	56
5.4. Misija MacArthura.....	58
5.5. Utjecaj MacArthura na japansko društvo i politiku nekada	59
5.6. Utjecaj MacArthura na Japansko društvo i politiku danas	60
6. ZAKLJUČAK.....	63
POPIS LITERATURE	69
POPIS ILUSTRACIJA.....	75

SAŽETAK

Američki general Douglas MacArthur ostavio je duboki i dugotrajni utjecaj na japansko društvo i politiku, kako tijekom razdoblja nakon Drugog svjetskog rata, tako i danas. Njegova ključna uloga kao vrhovnog savezničkog zapovjednika za okupirani Japan imala je značajne posljedice. Nakon kapitulacije Japana 1945. godine, MacArthur je vodio proces denacifikacije, demilitarizacije i demokratizacije japanskog društva. On je aktivno sudjelovao u stvaranju novog ustava koji je transformirao Japana iz autoritarnog režima u parlamentarnu demokraciju. Tako je uspostavljena temeljna struktura političkog sustava koja je i dalje prisutna u današnjem japanskom društvu. Njegova odluka da raspusti japansku vojsku i ograniči vojne kapacitete zemlje stvorila je pacifistički okvir koji i dalje karakterizira Japana. Taj aspekt imao je trajan utjecaj na japansku vanjsku politiku i percepciju militarizma. Dugoročni utjecaj MacArthurove politike vidi se i u japanskom ekonomskom usponu. Dok je nadgledao obnovu zemlje, podržavao je ekonomske reforme koje su potakle rast i modernizaciju japanskog gospodarstva. Ovaj ekonomski prosperitet ostavio je traga na društvo i omogućio Japanu da postane jedna od vodećih svjetskih ekonomija. Danas, iako je MacArthurova fizička prisutnost nestala, njegovo naslijeđe nastavlja oblikovati japansku politiku i društvo. Pacifistički ustav i demokratske vrijednosti koje je promovirao ostaju ključni elementi japanske kulture. Također, japanski odnos prema vojsci, s naglaskom na obranu i međunarodnu suradnju, odražava njegovu raniju politiku demilitarizacije.

Ključne riječi: Douglas MacArthur, Amerika, Japan, politika, utjecaj.

ABSTRACT

American General Douglas MacArthur left a deep and lasting impact on Japanese society and politics, both during the period after World War II and today. His key role as the Supreme Allied Commander for Occupied Japan had significant consequences. After Japan's surrender in 1945, MacArthur led the process of denazification, demilitarization, and democratization of Japanese society. He actively participated in the creation of a new constitution that transformed Japan from an authoritarian regime into a parliamentary democracy. This established the fundamental political structure that still exists in present-day Japanese society. His decision to disband the Japanese military and limit the country's military capabilities created a pacifist framework that continues to characterize Japan. This aspect has had a lasting influence on Japanese foreign policy and the perception of militarism. The long-term impact of MacArthur's policies is also evident in Japan's economic rise. While overseeing the country's reconstruction, he supported economic reforms that spurred growth and modernization of the Japanese economy. This economic prosperity has left an imprint on society and enabled Japan to become one of the world's leading economies. Today, although MacArthur's physical presence has disappeared, his legacy continues to shape Japanese politics and society. The pacifist constitution and democratic values he promoted remain key elements of Japanese culture. Additionally, Japan's approach to its military, emphasizing defense and international cooperation, reflects his earlier policy of demilitarization.

Key terms: Douglas MacArthur, America, Japan, politics, influence.

概要

歴史的に見て、日本は豊かな歴史と文化を持つ地理的に孤立した島国であった。江戸時代、社会は徳川幕府によって封建的なヒエラルキーに基づいて組織され、侍や封建領主が政治的・社会的な風景を支配していた。この時代は社会的な不平等と宗教の多元性が特徴で、仏教と神道が主要な信仰であった。

江戸時代は1603年から1868年まで200年以上続き、日本社会に相対的な平和と安定をもたらした一方で、世界から政治的に孤立させた。江戸時代に続いた徳川幕府による「鎖国」と呼ばれる政策は、国際的な接触を最低限とするもので、この政策によって、日本の文化と伝統は保存され、世界との技術や思想の交換が制限された。1945年の第二次世界大戦後、日本は急速に近代化と民主化が進行した。社会は民主的で議会制となり、人権と平和を促進する憲法が制定された。1950年代以降、日本の経済的な台頭は目覚ましいもので、国は主要な世界経済の一つとなり、高い生活水準と技術的な進歩を享受した。

この日本の急速な再建において、重要な役割を果たした人物こそアメリカの将軍ダグラス・マッカーサーである。彼は第二次世界大戦で日本がアメリカに敗れた後、アメリカ占領下の日本の最高司令官となり、日本社会の非ナチス化、非軍事化と共に、日本の新しい憲法の作成において重要な役割を果たし、日本を独裁政権から議会制民主主義に変革させた。彼による民主化と平和の政策は、現代の日本社会と政治体制の基盤を築いた。彼の献身により、日本は世界最大の経済大国の一つとなり、アメリカ合衆国の堅実な同盟国となったのである。

彼の権力の重要な要素の一つである非ナチ化は、日本社会から軍国主義的およびナチス的な影響を取り除くことを目指したものであった。そのプロセスは教育制度やメディアの自由に変化をもたらし、民主主義的な価値観の受け入れが促進された。また日本の平和主義憲法、通称「平和憲法」の制定における役割も重要である。この憲法の第9条は、日本に攻撃的な軍隊を維持することを明示的に禁止し、平和主義を推進した。この政策は日本の社会と政治に深く根付き、日本が自国の領土外での軍事作戦を行っていない世界で数少ない国の一つである結果を導いたのである。将軍ダグラス・マッカーサーは、世界の歴史において永続的な影響を与えた卓越した軍人および政治家である。1880年1月26日に生まれたマッカーサーは、20世紀の最も著名で影響力のあるアメリカの将軍の一人となった。彼のキャリアの中で最も重要な時期の一つは第二次世界大戦中であった。彼は太平洋戦域でアメリカ軍を指揮し、この地域における連合軍の地域再建を再構築する上で重要な人物で、特にフィリピンの戦いでの指導力で知られている。勇敢な行動と「私は戻ってくる」という有名な言葉の通り、マッカーサーはその約束を果たし、連合軍の支援を受けてフィリピンを再び日本の占領から解放した。

彼は卓越した軍事および政治的な成功の功績者である、論争の的となる人物でもあった。朝鮮戦争中、アメリカ合衆国大統領ハリー・トルーマンと対立が、朝鮮における国連軍の最高司令官の職からの解任につながり、これが彼の軍人としてのキャリアの終わりとなった。

ダグラス・マッカーサーは1964年4月5日に死去したが、彼の遺産は今も生き続けているのである。彼の20世紀の歴史、とりわけ日本に対する役割は極めて重要であり、世界の出来事や政治的変革の文脈で頻繁に分析されるのである。彼の決断力とビジョンは、日本を権威主義体制から議会制民主主義へと変革する上で重要であった。彼が下した最も重要な決定の一つは、日本軍を解散し、国の軍国主義を制限することであった。防衛と国際協力に重点を置き、彼の以前の非武装化政策を反映しているのである。この政策は、現在でも日本の外交政策と軍国主義に対する姿勢を特徴付ける平和主義の枠組みを作り出したのである。

また彼の経済改革への支持は、日本経済の成長と近代化を促進し、国の将来の経済的繁栄の基盤を築いたのである。今日、日本は世界の主要経済国の一つと見なされており、その台頭はマッカーサーが実施した政策に深く根ざしているのである。

今日の日本は、全く異なる風景を見せている。高度経済成長期を経て、日本の生活様式は近代化されたが、伝統的な価値観や習慣は依然として社会に深く根付いている。現代の日本社会は高齢化の段階にあり、社会福祉制度や労働力に圧力がかかっている。また、グローバル化、環境保護、外部の安全保障といった課題にも直面している。日本の外交政策は周辺諸国との安定した関係の維持と地域および世界の平和と安全の促進を目指している。

総じて、ダグラス・マッカーサーは現代日本の形成における重要な人物であり、彼の影響は今日でも存在し続けているのである。これは彼の日本社会、政治、経済への消えない貢献を証明しているのである。彼の民主主義と平和主義への献身は、日本の性格に消えない印を残し、現代日本社会の基盤を形作ったのである。

この研究の目的は、第二次世界大戦後の日本社会と政治に対するアメリカの将軍ダグラス・マッカーサーの影響とその認識を分析し、その影響が現代の日本社会にどのように存在し続けているかを探ることである。歴史的な出来事、政治的変化、そして彼の指導下で起こった社会的変革を詳細に分析することで、彼の役割が日本の政治構造、民主的価値観、社会規範の形成においていかに重要であったかを強調する。また、現代日本社会におけるその影響の反映を理解するために、日本の憲法と政治制度、軍事政策、外交関係、そして経済的特徴を分析し、マッカーサーの遺産がどの程度現代の日本を形作っているかを評価する。この研究を通じて、日本の住民が彼の影響をどのように認識し、それが文化、社会的価値観、そして政治的思考にどのように反映されているかを探る。

キーワード：ダグラス・マッカーサー、アメリカ、日本、政治、影響。

1. UVOD

Vladavina američkog generala Douglasa MacArthura ostavila je duboki i dugotrajni utjecaj na japansko društvo i politiku. Kao vrhovni saveznički zapovjednik za okupirani Japan nakon Drugog svjetskog rata, MacArthur je imao ključnu ulogu u oblikovanju nove japanske stvarnosti. Njegova vlast obuhvaćala je širok spektar aktivnosti koje su imale dalekosežne posljedice. MacArthur je provodio denacifikaciju, proces uklanjanja elemenata povezanih s ratnim zločinima i militarizmom iz japanskog društva. Osim toga, sproveo je demilitarizaciju, raspuštajući japanske vojne snage i ograničavajući njihovu buduću ulogu. Njegova uloga u stvaranju novog ustava za Japan bila je ključna. Taj ustav, poznat kao „Ustav mira“, postavio je temelje za demokraciju u zemlji, ukidajući carstvo kao politički entitet i uvodeći parlamentarni sustav. Također, MacArthur je podržavao ekonomske reforme koje su pridonijele obnovi japanskog gospodarstva. Ove reforme su, između ostalog, potakle rast i modernizaciju ekonomije.

Iako je prošlo mnogo godina od vremena kada je američki general Douglas MacArthur imao svoj najveći utjecaj na japansko društvo i politiku, njegov utjecaj ostaje prisutan i danas. Njegova uloga u oblikovanju japanske demokracije, političkih institucija i društvenih normi imala je dugoročne posljedice koje se i dalje osjećaju. Jedan od ključnih načina na koje se MacArthurov utjecaj reflektira danas jest japanski ustav. Stvoren pod njegovim nadzorom, ovaj ustav postavio je temelje modernoj japanskoj političkoj strukturi, naglašavajući građanske slobode, ljudska prava i pacifistički pristup. Iako je tijekom godina bilo rasprava o potrebi za izmjenama ovog ustava, njegova suština i dalje oblikuje japansko društvo.

Također, MacArthurova politika demilitarizacije ostavila je traga na japanskoj vojnoj politici i vanjskim odnosima. Japanska samoobrana, umjesto klasične vojske, i naglasak na suradnji s međunarodnim partnerima odražavaju njegovu politiku usmjerenu prema izbjegavanju militarizma.

Ekonomski prosperitet Japana, koji je djelomično potaknut ekonomskim reformama tijekom MacArthurove vlasti, doprinio je stvaranju modernog japanskog gospodarstva. Japanski model usmjeren na inovacije, izvoz i visoku tehnologiju uvelike je oblikovan temeljima koje je postavio. U kulturi i svakodnevnom životu,

MacArthurov utjecaj također može biti vidljiv kroz njegov doprinos u oblikovanju demokratskih vrijednosti i vladavine prava koje su postale temelj japanskog društva.

1.1. Predmet i cilj rada

Svrha ovog rada je detaljno ispitati percepciju i utjecaj američkog generala Douglasa MacArthura na japansko društvo i politiku, posebno u kontekstu njegove uloge u poslijeratnoj obnovi i transformaciji Japana. U radu se nastoji razumjeti kako su MacArthurove reforme, koje su bile ključne u uspostavi moderne japanske države, oblikovale političke, društvene i ekonomske strukture Japana. Također se istražuje kako se percepcija njegovog utjecaja promijenila tijekom vremena, od neposrednog poslijeratnog perioda do današnjih dana, i kako se ta percepcija odražava na suvremene japansko–američke odnose.

Cilj rada je analizirati različite aspekte američke okupacije Japana pod vodstvom generala MacArthura i kako su te promjene utjecale na razvoj japanskog društva i države. Rad također ima za cilj istražiti kako su ove promjene percipirane u različitim povijesnim periodima, te koje su dugoročne posljedice tih reformi imale na japansko–američke odnose. Osim toga, cilj je i rasvijetliti kompleksnost odnosa između pobjednika i poraženih u poslijeratnom svijetu, s posebnim osvrtom na ulogu MacArthura u tom kontekstu.

1.2. Istraživačka pitanja

U ovome radu mogu se postaviti sljedeća istraživačka pitanja:

- 1. Kako su povijesni događaji, poput napada na Pearl Harbor i atomskog bombardiranja Hiroshime i Nagasakija, utjecali na početak i tijek američke okupacije Japana?**

Ovim pitanjem istražuje se kako su ključni povijesni događaji definirali početak MacArthurove misije u Japanu i kako su oblikovali njegov pristup obnovi i reformi Japana.

2. Na koji način su političke i društvene reforme implementirane pod vodstvom Douglasa MacArthura redefinirale japansku državu i društvo u poslijeratnom periodu?

Ovo pitanje ispituje specifične promjene koje su bile uvedene tijekom okupacije, poput ustavnih reformi, socijalnih promjena i ekonomske transformacije, te njihovu dugoročnu održivost i utjecaj.

3. Kako se percepcija uloge Douglasa MacArthura i njegovog utjecaja na Japan mijenjala kroz desetljeća?

Cilj ovog pitanja je istražiti evoluciju percepcije MacArthura u japanskom društvu i kako se te promjene reflektiraju u kontekstu promjena u japansko–američkim odnosima.

4. Kakav je bio utjecaj MacArthurovih reformi na dugoročni razvoj japansko–američkih odnosa, posebno u kontekstu Hladnog rata i post–hladnoratovskog perioda?

Ovo pitanje nastoji povezati MacArthurove reforme s kasnijim razvojem međunarodnih odnosa između Japana i Sjedinjenih Država, posebno u kontekstu globalnih političkih promjena.

5. U kojoj mjeri su reforme koje je uveo MacArthur bile u skladu s japanskom tradicijom i kulturnim vrijednostima, i kako su bile prihvaćene unutar japanskog društva?

Istražuje se koliko su reforme bile prilagođene japanskom društvenom i kulturnom kontekstu te kako su se te reforme uklopile u postojeće vrijednosti i običaje Japana.

1.3. Metode rada

U ovome radu korištene su sljedeće znanstvene metode:

- Povijesna metoda – korištena je za istraživanje i analizu događaja koji su oblikovali odnose između Japana i Sjedinjenih Američkih Država, posebice tijekom i nakon Drugog svjetskog rata. Ova metoda omogućila je da se prikažu ključni povijesni trenuci, poput napada na Pearl Harbor, američke okupacije Japana, te reformi koje su uslijedile pod vodstvom generala Douglasa MacArthura. Kroz povijesnu analizu, rad istražuje kako su ti događaji utjecali na japansko društvo i politiku te kako su se s vremenom mijenjali odnosi između dviju nacija.
- Komparativna metoda – korištena je za usporedbu percepcije MacArthurovog utjecaja u različitim razdobljima, kao i za usporedbu njegovih reformi s drugim povijesnim događajima i osobama koje su imale značajan utjecaj na japansku povijest. Ova metoda omogućuje razumijevanje kako su različiti povijesni i društveni konteksti oblikovali percepciju MacArthura i njegovih postignuća u Japanu.
- Analitička metoda – korištena je za razlaganje složenih povijesnih i društvenih procesa na njihove temeljne elemente. Kroz analizu različitih aspekata MacArthurove politike, poput ustavnih reformi, društvenih promjena i ekonomskih reformi, rad nudi dubinsko razumijevanje načina na koje su te promjene oblikovale moderno japansko društvo.

2. ODNOSI IZMEĐU JAPANA I SJEDINJENIH DRŽAVA KROZ POVIJEST

Odnos između Japana i Sjedinjenih Američkih Država prošao je kroz različite faze, s bitnim promjenama tijekom vremena. Taj odnos počeo se razvijati oko 20-ih godina 19 stoljeća kada su Sjedinjene Američke Države proširile svoje veze s Pacifičkim nacijama, uključujući Japan. Tadašnja japanska vlast, poznata kao 幕府 (*Bakufu*), i admiral Perry iz SAD-a postigli su prvi sporazum između dviju zemalja i potpisali ga kao ugovor o miru i prijateljstvu, također poznat kao „Kanagawa sporazum”. Ovim je sporazumom Sjedinjenim Američkim Državama prvi put uspjelo otvoriti Japan zapadnom svijetu nakon gotovo dvjesto godina izolacije, koja je trajala od 1639. do 1853. godine (Yamaguchi, 2022: 3).

Sporazum je omogućio trgovinu između dviju zemalja i otvorio put američkog konzulata u Japanu. Službeni diplomatski odnosi između dviju zemalja uspostavljeni su 1858. godine potpisivanjem ugovora o prijateljstvu i trgovini, poznatog kao „Harrisov sporazum”. Ovaj sporazum omogućio je Sjedinjenim Američkim Državama pristup japanskim lukama i trgovinskim povlasticama te je dodatno povezao njihovu suradnju (Yamaguchi, 2022: 4).

U početku Meiji perioda Japan se usredotočio na modernizaciju vojske, uprave, obrazovanja i infrastrukture. Zbog toga su vladini dužnosnici često putovali u SAD ili Englesku kako bi proučavali načine upravljanja tvornicama, vojskom, državom i općenito organizacijom života. Iako se Amerika držala pravila da se ne miješa u japanske unutarnje probleme i ratove sa susjedima, njihovi ministri su bili zaposleni u japanskoj vladi kao strani savjetnici koji su imali važne uloge u razvoju Japana kroz taj period (Iokibe i Minohara, 2017: 14-15). U rusko–japanskom ratu Japanci su imali veliku prednost i dobili velike bitke, ali su shvaćali da će brzo ostati bez sredstava pa su željeli pronaći diplomatsko rješenje koje bi što prije organiziralo mir. Zato su uključili predsjednika Roosevelta kao posrednika u ratu. Roosevelt je pristao i organizirao rusko–japanske pregovore u Portsmouthu 1905. godine. Japan nije dobio odštetu u novcu, pa je država zapala u veliku krizu. Ipak, dobili su odriježene ruke u Koreji i odvratili Rusiju od Koreje i Mandžurije, dok je Amerika osigurala kontrolu nad

Filipinima. Za svoje zasluge u ovom mirovnom sporu, Roosevelt je 1906. godine dobio Nobelovu nagradu za mir (Minohara i Teramoto: 2017: 30-32).

U Taisho razdoblju u Europi je vladao Prvi svjetski rat. Japan je ušao u rat na strani Francuske i Engleske te tako navijestio rat Njemačkoj. Zauzeli su mnoge njemačke kolonije na Pacifiku, a Kini zaprijetili ratom ako ne pristane na „dvadeset jedan zahtjev“ i prihvati japanske savjetnike u svoju upravu. Na konferenciji u Washingtonu 1921. godine Engleska i SAD prisilile su ih da od toga odustanu. Njihov savez bio je stabilan sve dok američka javnost nije počela sumnjati u njihovu politiku i interese. Na mirovnoj konferenciji u Parizu 1919. godine sudjelovale su sve zemlje pobjednice te je osnovana Liga naroda. Japan ju je napustio 1933. godine zbog osude napada na Mandžuriju (Pasarić, 2010: 237–240).

Showa razdoblje u Japanu bilo je obilježeno događajima oko Drugog svjetskog rata.

Postoji važan globalni problem koji pokazuje kako iskustva rata postaju više „povijest“ nego „sjećanje“, jer se populacija onih koji su iskusili rat dramatično smanjuje, budući da je prošlo 77 godina od završetka rata. Na primjer, japanska populacija rođena tijekom Drugog svjetskog rata iznosila je 2019. godine 10,67 milijuna, što je manje od četvrtine broja od 72 milijuna populacije odmah nakon rata 1947. prema Ministarstvu unutarnjih poslova i komunikacija u Japanu (Anon., 2020). 2019. godine, više od 84% populacije, odnosno 165,5 milijuna, rođeno je nakon rata. U Sjedinjenim Američkim Državama, generacije rođene prije 1945. godine činile su otprilike 23 milijuna stanovnika 2020. godine, što čini 6,9% ukupnog stanovništva, dok je ukupna populacija iznosila 329,5 milijuna prema američkom zavodu za popis stanovništva (Statista Research Department, 2022). Kako se može zaključiti iz ovih statističkih analiza, populacije koje su živjele tijekom ratnih vremena sve više opadaju kako prolazi vrijeme. Osobe koje nemaju nikakvog iskustva s ratom s vremenom će činiti 100% populacije. Nakon 25 godina od sada, populacija s iskustvom rata bit će gotovo zanemariva. Stoga je od velike važnosti prenositi priče i poduzimati mjere kako bi se svijest o povijesti proširila među mlađim generacijama. Prepoznavanje i vrednovanje povijesti omogućava osobi da bolje razumije kako su se različiti aspekti društva i ljudi razvijali, funkcionirali i ponašali u prošlosti te kako ih povezati s dubokim činjenicama o sadašnjosti i procesima promjene tijekom vremena (Yamaguchi, 2022: 6).

2.1. Napad na Pearl Harbor

Politička scena u Japanu bila je obilježena krizama i sukobima između vojske i političkih stranaka, s nekoliko kratkotrajnih vlada. Usprkos nekim naprecima u demokraciji, kao što je proširenje prava glasa za sve muškarce 1925., autoritarizam i represija ostali su snažni. Japan je također bio aktivan na međunarodnoj sceni, agresivno šireći svoj utjecaj u Aziji, što je izazvalo zabrinutost na zapadu. Rastući osjećaj nejednakosti u tretmanu od strane zapadnih sila, poput američkih zakona o isključenju japanskih imigranata, potaknuo je sumnje u vrijednost suradnje s tim istim silama (Henshall, 2004: 106–110).

U 30–im godinama 20. stoljeća, japanska mornarica doživjela je duboke promjene koje su oslabile njezino jedinstvo i vodstvo, doprinoseći putu prema Pearl Harboru. Tradicionalna britanska i američka strateška načela zamijenjena su progermanskim utjecajima, dok su rigidni obrazovni i kadrovski sustavi ugušili kreativnost i inovacije. Birokratizacija i brze rotacije časnika rezultirale su lošim vodstvom i neuspjehom u sprječavanju rata sa SAD–om 1941. godine (Asada, 2006: 198–202).

U srpnju 1937. godine sukob između japanskih i kineskih trupa u blizini mosta Marco Polo prerastao je u puni rat, pri čemu je Japan zauzeo Peking, Tianjin, a kasnije i Šangaj i Nanjing. Predsjednik vlade Konoe Fumimaro, priklonivši se ekspanzionistima, nastojao je uništiti nacionalističku vladu Chiang Kai–sheka kako bi osigurao japansku kontrolu nad sjevernom Kinom. Unatoč početnim vojnim uspjesima, uključujući stravični Nankinški masakr, kineski nacionalisti odbili su se predati, što je dovelo do dugotrajnog i brutalnog sukoba. Japanski pokušaj konsolidacije vlasti putem marionetske vlade pod vodstvom Wang Jingweija nije uspio, a rat je zapeo u slijepoj ulici. U međuvremenu, napetosti sa Sovjetskim Savezom i europskim silama dodatno su zakomplicirale japanski položaj, što je na kraju dovelo do daljnje militarizacije i sukoba sa Zapadom (Gordon, 2003: 204–207).

Slika 1. Napad na Pearl Harbor

Izvor: <https://www.military.com/navy/pearl-harbor-first-attack.html>

2.1.1. Američka perspektiva na Pearl Harbor

Napad na Pearl Harbor, koji se dogodio 7. prosinca 1941. godine, predstavlja jedan od najznačajnijih događaja u američkoj povijesti. Ovaj iznenadni napad Japanske carske mornarice na američku pomorsku bazu u Pearl Harboru na Havajima doveo je do ulaska Sjedinjenih Američkih Država u Drugi svjetski rat. Američka perspektiva na Pearl Harbor tako obuhvaća niz aspekata, uključujući vojni šok, političke reakcije, promjenu javnog mnijenja i dugoročne posljedice na američku vanjsku politiku.

Valja napomenuti kako je napad na Pearl Harbor bio strateški vojni udar koji je zatekao američku mornaricu potpuno nespremnu. Izgubljeni su brojni brodovi, zrakoplovi i životi, što je pak izazvalo duboki šok i nevjericu unutar vojske i šire javnosti. Prema izvještajima, napad je trajao nešto više od dva sata, tijekom kojih je uništeno ili oštećeno osam bojnih brodova, tri krstarice, tri razarača i gotovo 200 zrakoplova (Prange, 1982: 536). Gubici su uključivali 2,403 poginule osobe i 1,178 ranjenih (Lord, 1957: 238).

Što se tiče političkih reakcija, treba istaknuti kako je napad na Pearl Harbor doveo do trenutne promjene američke politike prema ratu. Predsjednik Franklin D. Roosevelt je 8. prosinca 1941. godine održao poznati govor pred kongresom, nazivajući 7.

prosinac „danom koji će živjeti u sramoti“. Kongres je odmah izglasao ratno stanje protiv Japana, a nekoliko dana kasnije i protiv Njemačke i Italije, što je označilo ulazak SAD–a u Drugi svjetski rat (Heinrichs, 1988: 103).

Nadalje, prije napada na Pearl Harbor, američko javno mnijenje bilo je podijeljeno oko sudjelovanja u europskom sukobu. Izolacionistički pokret bio je snažan, a mnogi Amerikanci su vjerovali da se nacija treba držati podalje od stranih ratova. Međutim, napad na Pearl Harbor dramatično je promijenio tu percepciju. Prema Gallupovim anketama, nakon napada, podrška za ulazak u rat porasla je na preko 90% (Reynolds, 2001: 189). Napad je ujedinio naciju u odlučnosti da porazi sile Osovine i brani demokratske vrijednosti.

Napad na Pearl Harbor imao je dugoročne posljedice za američku vanjsku politiku i vojnu strategiju. Ubrzao je mobilizaciju američkih resursa i tehnologije, dovodeći do masovne proizvodnje vojne opreme i inovacija poput rada na atomskoj bombi (Kondō, 1947: 314). Također je doveo do jačanja američkih vojnih saveza i stvaranja postratnih institucija poput Ujedinjenih naroda. Kako ističe Kennedy (1988: 358), američki angažman u svjetskim pitanjima značajno se povećao, postavljajući tako temelje za ulogu SAD–a kao globalne supersile u poslijeratnom razdoblju.

Naime, kako bi se bolje razumjela američka perspektiva o napadu na Pearl Harbor, važno je razmotriti situaciju prije napada i stratešku pozadinu. U mjesecima i godinama koji su prethodili napadu, odnosi između Japana i SAD–a bili su napeti zbog japanske ekspanzije u Aziji, posebno u Kini i jugoistočnoj Aziji. Američka vlada je odgovorila ekonomskim sankcijama, uključujući embargo na izvoz nafte i drugih strateških materijala u Japan, što je, kako navodi Heinrichs (1988: 76) dodatno pojačalo napetosti.

Japansko vojno vodstvo smatralo je da je rat sa Sjedinjenim Američkim Državama neizbježan i planirao se preventivni udar kako bi se neutraliziralo američku Pacifičku flotu. Njihova je strategija bila uništiti ključne američke brodove i infrastrukturu kako bi osigurali slobodu djelovanja u Pacifiku i prisilili SAD na pregovore pod japanskim uvjetima (Chihaya, 1947: 289).

Unatoč napetostima, američke obavještajne službe nisu uspjele predvidjeti precizno vrijeme i mjesto japanskog napada. Iako su postojali različiti znakovi koji su ukazivali

na mogućnost napada, uključujući presretnute komunikacije i diplomatske depeše, nisu svi ti podaci bili adekvatno analizirani i proslijeđeni odgovarajućim vojnim zapovjednicima na terenu (Feis, 1950: 214). Kao rezultat, Pearl Harbor je ostao ranjiv i nepripremljen za iznenadni napad.

Odmah nakon napada, američka vojska krenula je u oporavak i reorganizaciju svojih snaga u Pacifiku. Unatoč velikim gubicima, ključna infrastruktura, poput naftnih skladišta i brodogradilišta, ostala je netaknuta, što je omogućilo brzu obnovu i popravak oštećenih brodova (Lord, 1957: 283). Treba napomenuti kako je američka industrija brzo preusmjerila svoje kapacitete na ratnu proizvodnju, što je pak omogućilo ubranu izgradnju novih brodova, zrakoplova te druge vojne opreme.

2.1.2. Japanska perspektiva na Pearl Harbor

Carska vojska prikazala je ulazak u Mandžuriju kao čin samoobrane kako bi zaštitila „japansku žilu kucavicu“, stečenu uz velike žrtve tijekom Prvog i Drugog kinesko–japanskog rata te sovjetsko–japanskog rata. Zatim je bilo potrebno preuzeti kontrolu nad sjevernom Kinom i Unutarnjom Mongolijom kako bi se osigurala Mandžurija. Ova potreba za zaštitom rezultirala je daljnjim napredovanjem u unutrašnjost Kine, potvrđujući da rat, jednom započet, često nekontrolirano eskalira u potrazi za neuhvatljivom pobjedom. Ključno pitanje bilo je kako prisiliti Kinu na predaju. Budući da nije bilo moguće postići povoljan pregovor ili konačnu vojnu pobjedu, japanski su vođe odlučili proširiti sukob. Neki su smatrali da Japan treba napasti Sovjetski Savez kako bi eliminirao prijetnju Sjevera, dok su drugi vjerovali da treba osigurati prirodne resurse jugoistočne Azije i jugozapadnog Pacifika za dugotrajni rat protiv Kine, što bi neizbježno dovelo do sukoba s Amerikom, Engleskom i Nizozemskom (Ienaga, 1978: 134).

U kolovozu 1939. godine, Njemačka i Sovjetski Savez potpisali su pakt o nenapadanju, a mjesec dana kasnije Njemačka je napala Poljsku, pokrenuvši Drugi svjetski rat. Zbog tih događaja, japanska vlada podnijela je ostavku. U lipnju 1940., Shidehara je u eseju *Pogled na Europski rat* analizirao utjecaj rata na Kinu i ponudio tri moguća scenarija za Njemačku: prisilu na predaju, kompromis, ili nastavak rata.

Smatrao je da su njemačke šanse za uspjeh male. Zaključio je esej riječima: „Povijest se često ponavlja“ (Hattori, 2021: 235, 237).

Dana 24. studenoga 1941. godine, general MacArthur primio je upozorenje od admirala Harta da su pregovori između SAD-a i Japana vjerojatno propali, što je nagovještavalo mogućnost japanskog napada, uključujući i napad na Filipine. Unatoč tome, MacArthur je bio uvjeren da napad neće doći prije proljeća 1942. godine. Međutim, 7. prosinca 1941. godine, japanski avioni izveli su iznenadni napad na Pearl Harbor, što je šokiralo MacArthura i njegovu ekipu u Manili. U tri sata poslije ponoći, MacArthurov štab primio je vijest o napadu, a on je naredio pripreme za obranu. Iako je prvotno bio uvjeren u američku pobjedu, MacArthur kasnije je priznao da je bio zatečen uspjehom japanskog napada na Havaje (Masuda, 2012: 32-34).

2.1.3. Početak Pacifičkog rata

Pacifički rat, koji je bio dio šireg sukoba Drugog svjetskog rata, započeo je napadom Japana na Pearl Harbor 7. prosinca 1941. godine. Ovaj napad označio je početak intenzivnog i brutalnog sukoba u Pacifiku, koji je obuhvatio mnoge države i promijenio geopolitičku sliku regije. Ovaj rad će analizirati početak Pacifičkog rata, uključujući uzroke, ključne događaje i prve reakcije sukobljenih strana.

Uzroci Pacifičkog rata leže u kompleksnim političkim, ekonomskim i vojnim faktorima koji su se razvijali tijekom godina. Nakon Prvog svjetskog rata, Japan je bio u usponu kao regionalna sila s ambicijama za širenje svog teritorijalnog i ekonomskog utjecaja u Aziji i Pacifiku. Međutim, japanska ekspanzija naišla je na otpor zapadnih sila, posebno Sjedinjenih Američkih Država, koje su bile zabrinute zbog japanskog imperijalizma (Spector, 1985: 10).

Tabela 1. Ključni događaji u Pacifičkom ratu

Datum	Događaj	Uključene strane	Posljedice
7. prosinca 1941.	Napad na Pearl Harbor	Japan, Sjedinjene Američke Države	Ulazak SAD–a u Drugi svjetski rat; teški gubici za američku flotu
8. prosinca 1941.	Bitka za Guam	Japan, SAD	Japansko zauzimanje Guama
8. prosinca 1941.	Bitka za Hong Kong	Japan, Britansko Carstvo	Japansko zauzimanje Hong Konga
22. prosinca 1941.	Invazija na Filipine	Japan, SAD	Početak japanske okupacije Filipina
7. – 8. svibnja 1942.	Bitka u Koraljnom moru	Japan, SAD	Prva velika pomorska bitka; taktički neriješeno, strateški uspjeh za Saveznike
4. – 7. lipnja 1942.	Bitka za Midway	Japan, SAD	Uništenje četiri japanska nosača zrakoplova; preokret u korist SAD–a

7. kolovoza 1942.	Početak bitke za Guadalcanal	Japan, SAD, Australija	Početak savezničke ofenzive u Pacifiku; teške gubitke za obje strane
19. – 20. lipnja 1944.	Bitka u Filipinskom moru	Japan, SAD	Značajna pobjeda SAD-a; uništenje japanskih zrakoplova i nosača
23. veljače 1945.	Bitka za Iwo Jimu	Japan, SAD	Pobjeda SAD-a; strateška baza za napade na Japan
1. travnja 1945.	Bitka za Okinawu	Japan, SAD	Pobjeda SAD-a; teške gubitke za obje strane; ključna baza za invaziju na Japan
6. i 9. kolovoza 1945.	Nuklearni napadi na Hiroshimu i Nagasaki	SAD, Japan	Uništenje gradova; prisiljavanje Japana na predaju
15. kolovoza 1945.	Predaja Japana	Japan, Saveznici	Završetak Drugog svjetskog rata u Pacifiku

Izvor: izrada prema Spector (1985) i Prange (1982)

Od kasnog 19. stoljeća, odnosi između Rusije i Japana bili su napeti, što čini njihovo kasnije prijateljstvo neobičnim. Rusija je iskoristila slabost Kine kako bi u 19. stoljeću osvojila velika područja na sjeveru i osnovala luku Vladivostok. Rusija je potom željela proširiti svoj utjecaj na Mandžuriju i Koreju, ali se sukobila s Japanom, koji je nakon 1868. započeo vlastitu ekspanziju. Japan je u ratu s Kinom 1894.–1895. osvojio Tajvan, Pescadores i poluotok Liaodong te priznao neovisnost Koreje, čime je stekao uporište na azijskom kontinentu. Međutim, Rusija, zajedno s Njemačkom i Francuskom, prisilila je Japan da napusti Liaodong, a zatim je 1898. dobila pravo na izgradnju željeznice u Mandžuriji i zakup Liaodong, što je dovelo do neizbježnog sukoba s Japanom (Hasegawa, 2005: 7–8).

Dana 26. studenoga 1941. godine, američki državni tajnik Cordell Hull iznio je japanskoj ambasadi u Washingtonu 10 zahtjeva. Istovremeno, japanska flota pod vodstvom admirala Naguma zaputila se prema Havajima. Naredba je bila napasti američku Pacifičku flotu ukoliko pregovori s Japanom ne uspiju. Idućeg dana, 27. studenoga, američka vojska, nesvjesna japanskih planova, upozorila je sve zapovjednike u Pacifiku na moguće neprijateljske akcije, dok je japanska prva zračna flota napustila Kurilske otoke, držeći se potpune radijske tišine dok je plovila prema Havajima. Početkom prosinca, japanska ambasada počela je uništavati osjetljive dokumente, a 5. prosinca Washington je zabilježio signale koji su ukazivali na mogući rat između Japana i Velike Britanije. Dana 6. prosinca, ambasada u Washingtonu predala je odgovor japanske vlade na Hullovo ultimatum, ali nije uspjela dostaviti odgovor prije napada na Pearl Harbor 7. prosinca. Tog jutra, u 7:55 po lokalnom vremenu, japanske snage poslale su napadačku eskadrilu od 183 aviona i napale Pearl Harbor, nanijevši teške gubitke američkoj floti. U naredna dva sata, japanski avioni uništili su ili teško oštetili 21 američki brod te izazvali preko 2.400 smrtnih slučajeva, gotovo bez japanskih gubitaka. Istog dana, japanske zračne snage napale su Luzon na Filipinima, uništavajući američke zračne baze. U siječnju 1942. godine, japanske snage osvojile su Manilu, a američko–filipinske trupe povukle su se na poluotok Bataan i otok Corregidor, gdje su se nastavile borbe sve do ožujka, kada je general MacArthur prebačen u Australiju, a general Wainwright preuzeo zapovjedništvo (Takemae, 2002: 8–9).

Američki nosači aviona nisu bili prisutni u Pearl Harboru, pa su kasnije odigrali ključnu ulogu u Bitci kod Midwaya. Japanske kopnene snage brzo su napredovale

kroz Tajland, Malaju i Singapur, koristeći bicikle kako bi ubrzali svoje kretanje i lako porazili britanske trupe. Japanski zračni napadi također su uništili većinu američkih zrakoplova na Filipinima, omogućujući Japanu potpunu kontrolu nad nebom. Do siječnja 1942. godine, japanske snage zauzele su Manilu, a otpor američkih snaga na poluotoku Bataan i otoku Corregidor trajao je do svibnja (Nakamura, 1998: 203–206).

Japanska vojska nastavila je osvajati teritorij, uključujući Borneo, Sulawesi i Javu, dok su mornaričke snage nastavile napredovati prema Novoj Gvineji i Solomonskim otocima. U manje od šest mjeseci, Japan je kontrolirao ogromna područja od Burme do Guadalcanala. Unatoč impresivnim pobjedama, nedostatak dugoročne strategije i nejedinstvo između vojske i mornarice počeli su predstavljati problem za japanske planove. U početnim mjesecima rata, Japan je ostvarivao značajno bolje rezultate nego što je itko predviđao. Nakon prvih pobjeda, ratna sreća počela se mijenjati. Japanska uvjerenost poljuljana je 18. travnja 1942., kada su američki bombarderi izveli drski napad na Tokio, a Japan je pretrpio svoj prvi veliki poraz u Bitci kod Midwaya početkom lipnja (Nakamura, 1998: 203–206).

Drugi Konoev kabinet formiran je u srpnju 1940. godine, a ovaj put je mjesto ministra vanjskih poslova preuzeo Matsuoka Yōsuke. Pod njegovim vodstvom, Japan je u rujnu iste godine potpisao Trojni pakt s Njemačkom i Italijom. Kao što je jasno iz prethodne rasprave, Shidehara je bio kritičan prema Matsuokinoj diplomatskoj politici i njegovom svrstavanju uz Njemačku. U listopadu je osnovana nova organizacija, vladin nacionalni pokret poznat kao 大政翼賛會 (*Taisei Yokusankai*-udruženje za pomoć carskoj vladavini). Shidehara je bio odlučno protiv ideje da Japan krene u rat sa Sjedinjenim Državama. Ipak, to ne znači da je osobno poduzeo sve što je mogao kako bi spriječio razvoj situacije u tom smjeru. Krajem srpnja 1941. godine, japanska vojska napredovala je u južni dio Francuske Indokine. Kao odgovor, administracija predsjednika Roosevelta zabranila je sav izvoz nafte u Japan. U to je vrijeme Shidehara imao sastanak s predsjednikom vlade Konoem (Hattori, 2021: 236–237).

Shidehara je ostavio svjedočanstvo o onome što je bilo rečeno na sastanku. Drugim riječima, Shidehara je potaknuo Konoea da ozbiljno razmisli o tome kako je pridonio trenutnoj krizi. Nakon ovog sastanka, Konoje je počeo razmatrati plan da osobno posjeti Sjedinjene Države i sastane se izravno s Rooseveltom. Takav odlučan stav

bio je prilično rijedak za Konoea. Početkom kolovoza, Konoe je tajno poslao Itō Nobufumija, direktora odjela za obavještajne poslove, u Shideharinu rezidenciju u Sendai. Namjera je bila potražiti mišljenje treće strane o tom planu. Međutim, Shidehara nije lako ponudio konstruktivno mišljenje, jednostavno ponavljajući skromno da je toliko dugo bio izvan političkog svijeta da ne može reći što bi trebalo učiniti. Na kraju se kabinet raspao, a Konoe nikada nije susreo Roosevelta. U listopadu 1941. formiran je kabinet Tōjō Hidekija, s Tōgō Shigenorijem kao ministrom vanjskih poslova. Prije izbijanja Pacifičkog rata, posljednji pokušaj pregovora sa Sjedinjenim Državama uključivao je prijedlog da Japan povuče svoju vojsku iz južnog dijela Francuske Indokine pod uvjetom da se ukine embargo na izvoz nafte. Shidehara je prvi predložio ovaj pristup. On je taj prijedlog iznio Yoshidi Shigeru, koji ga je prenio ministru vanjskih poslova Tōgō-u, koji je zatim dodao svoje prijedloge. Čak i u posljednjem trenutku, Shidehara je odgovorio na Yoshidin zahtjev da ponudi savjet Konoeu i Kidu. Međutim, pregovori sa Sjedinjenim Državama su na kraju napušteni, a Japan je 7. prosinca konačno izvršio napad na Pearl Harbor (Hattori, 2021: 236-237).

Unatoč početnim gubicima, Sjedinjene Američke Države brzo su se reorganizirale i počele mobilizirati svoje resurse za rat. Američka industrija prešla je na ratnu proizvodnju, što je omogućilo brzo povećanje broja brodova, zrakoplova i druge vojne opreme (Kennedy, 1988: 439). Osim toga, američka vojska usvojila je novu strategiju koja je uključivala ofenzivne operacije u Pacifiku, s ciljem potiskivanja japanskih snaga i vraćanja izgubljenih teritorija.

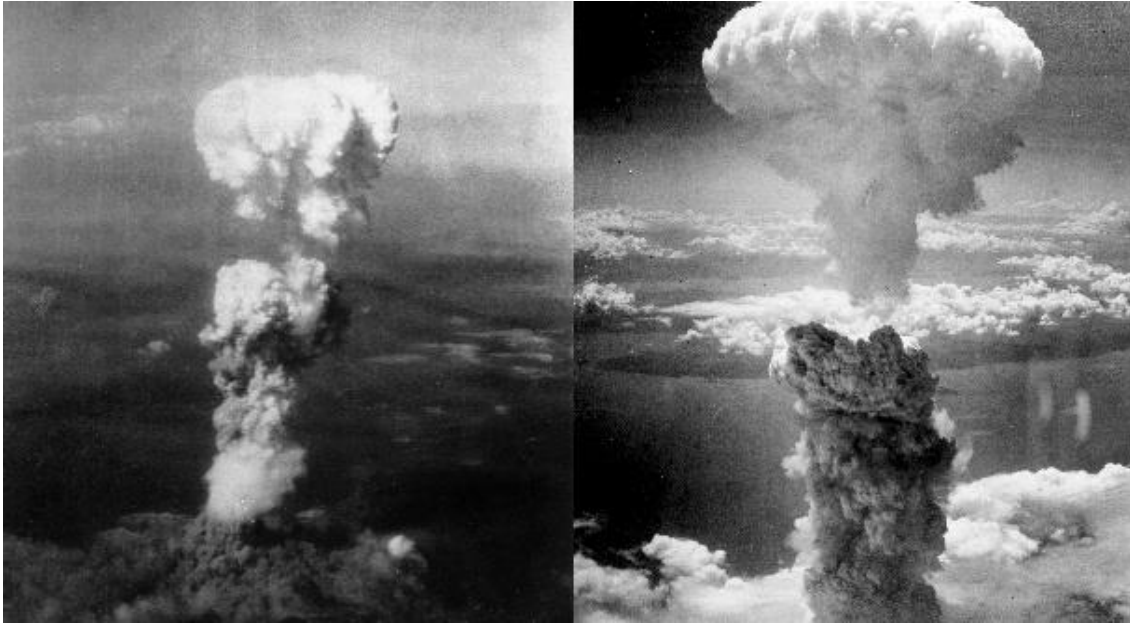
Jedan od prvih značajnih američkih odgovora bio je napad Doolittleova bombardera na Tokio u travnju 1942. godine, koji je imao simboličan, ali ograničen taktički učinak. Međutim, ovaj napad je podigao moral američke javnosti i vojske te pokazao da Japan nije nedodirljiv (Spector, 1985: 85).

Prekretnica u Pacifičkom ratu dogodila se u lipnju 1942. godine tijekom Bitke za Midway. Američka mornarica, koristeći presretnute japanske komunikacije, uspjela je postaviti zasjedu japanskoj floti i uništiti četiri nosača zrakoplova, što je značajno oslabilo japansku pomorsku moć (Prange, 2014: 224). Ova pobjeda preokrenula je tijek rata u korist Sjedinjenih Američkih Država i omogućila im prelazak u ofenzivu.

2.2. Atomska bombardiranja Hiroshime i Nagasakija

Upotreba atomskih bombi na dva gusto naseljena japanska grada često se uklapa u trijumfalnu naraciju o „dobrom ratu“. Prema ovoj verziji događaja, bombe su bile nužne kako bi prisilile japanske militarističke vođe na predaju, čime su spašeni bezbrojni američki životi koji bi inače bili izgubljeni u invaziji na japanske matične otoke. Amerikanci, skloni razmišljanju kroz prizmu filma, vide ovaj scenarij kao jednostavan i jasan. Sjedinjene Američke Države suočavaju se s fanatičnim neprijateljem odlučnim boriti se do samog kraja; hrabri piloti uzlijeću u svojim impresivnim bombarderskim zrakoplovima Superfortress, bez pratnje lovaca; iz velike visine bacaju bombe na dva urbana cilja, dok se izdaleka promatraju zastrašujući, raznobojni, gotovo nadnaravni oblaci gljiva kako se uzdižu u nebo. Nakon toga slijedi zvučni, trijumfalni zaključak: sveprisutni narativni glas nas informira da su osam dana nakon Hiroshime, a pet dana nakon Nagasakija, car i njegovi militaristički savjetnici kapitulirali. „Hvala Bogu na atomskim bombama“, kako je pisac Paul Fussell kasnije slavno rekao u svom eseju, uz široko prihvaćanje (Dower, 2012: 133–134).

Američke novine prenijele su vijest s naslovima poput: „Atomska bomba bačena na Japan: snaga jednaka 20.000 tona TNT–a“ i „Novo oružje 2.000 puta moćnije od najsnažnije bombe na svijetu“. Istodobno, u rubrikama pisama čitatelja vodile su se burne rasprave o moralnoj opravdanosti upotrebe atomske bombe protiv Japana, koji je već bio na rubu poraza. Na kraju, činilo se da je američko javno mnijenje prihvatilo stav da je upotreba atomske bombe ubrzala kraj rata i tako spasila stotine tisuća života američkih vojnika (Sodei, 2018: 53).

Slika 2. Atomska bombardiranja Hiroshime i Nagasakija

Izvor:<https://6yka.com/svijet/prije-78-godina-bacena-je-atomska-bomba-na-hirosimu-odmah-je-ubila-80000-ljudi>

2.2.1. Pregled odluka o bacanju atomske bombe

Dana 26. srpnja 1945. Kina, SAD i Velika Britanija izdale su Potsdamsku deklaraciju, koja je predstavljala posljednji ultimatum Japanu prije invazije ili uporabe atomskog oružja. Ako se ultimatum definira kao „posljednji zahtjev čije neispunjenje dovodi do odmazde“, tada je Potsdamska deklaracija točno to. Međutim, ako se promatra kao diplomatski alat, deklaracija je bila bliža propagandi zbog načina na koji je prenesena obraćanjem „japanskom narodu“ putem masovnih medija, umjesto diplomatskim – kanalima prema japanskim vlastima.

Japanci su deklaraciju percipirali kao savezničku ratnu propagandu, a predsjednik vlade Suzuki je, na upit novinara o savezničkoj poruci, izjavio da je treba 黙殺 (*Mokusatsu*), što može značiti ignoriranje ili tihi prezir (Anon., n.d.).

Prema njegovom kasnijem objašnjenju, Suzuki je mislio na „ignorirati“, no zapadni novinari su interpretirali to kao „tihi prezir“ (Anon., n.d.). Na temelju tog tumačenja, američka administracija je zaključila da je Japan odbio ultimatum te je nastavila s planovima za upotrebu atomskog oružja.

Zapovijed za uporabu atomske bombe izdana je već 24. srpnja i prosljeđena generalu Carlu Spaatzu, zapovjedniku armijskog strateškog zrakoplovstva, za izvođenje nakon 3. kolovoza 1945., ovisno o vremenskim uvjetima, na Hiroshimu, Kokuru, Niigatu ili Nagasaki (Odak, 2016: 272). Ova vojna odluka nije zahtijevala predsjedničko odobrenje, već samo odobrenje ministra rata Stimsona i načelnika združenog stožera Marshalla, čiji su potpisi bili na pisanoj zapovijedi, što pokazuje da je odluka donesena prije japanskog odbijanja ultimatum.

Jedina stvar koja je mogla spriječiti atomski napad bila je japanska bezuvjetna kapitulacija, što se nije dogodilo, pa su atomske operacije nastavljene prema planu. Dana 6. kolovoza 1945., američki bombarder B-29 "Enola Gay" poletio je s pacifičkog otoka Tiniana, noseći prvu atomsku bombu, "Little Boy". Uz "Enolu Gay", sudjelovalo je još pet B-29: tri izviđačka zrakoplova, jedan opremljen filmskom i fotografskom opremom, te jedan s mjernim instrumentima (Odak, 2016: 272-273).

U 8:16 po lokalnom vremenu, iznad Hiroshime je eksplodirala atomska bomba, uništivši grad i uzrokujući ogromne žrtve. Predsjednik Truman je tada još jednom pozvao Japance na predaju, prijeteći daljnjim razaranjem. Tri dana kasnije, drugi B-29, nazvan "Bockscar", poletio je s Tiniana noseći plutonijsku bombu "Fat Man" prema Kokuri, ali zbog lošeg vremena bomba je bačena na Nagasaki, uzrokujući dodatne žrtve i razaranja (Odak, 2016: 273).

Staljin je, reagirajući na američke poteze, odlučio ubrzati sovjetski napad na Japan. Iako je prvotno planiran za sredinu kolovoza, Staljin je nakon Potsdamske konferencije pomaknuo datum napada za deset do četrnaest dana, zbog sumnje da bi Amerika mogla prisiliti Japan na predaju prije sovjetskog ulaska u rat. Dana 30. srpnja, Staljin je imenovao Vasilevskija za zapovjednika sovjetskih snaga na Dalekom Istoku, a 2. kolovoza su formirane tri fronte za napad. Dana 3. kolovoza, Vasilevsky je izvijestio da će sovjetske snage biti spremne za napad oko 9. ili 10. kolovoza, a da će za prelazak granice biti potrebno tri do pet dana. Precizno vrijeme napada odlučeno je između 3. i 7. kolovoza za ponoć 11. kolovoza (18 sati moskovskog vremena 10. kolovoza). Staljin je stigao u Moskvu 5. kolovoza i odmah se posvetio radu, uključujući razgovore o mogućem korištenju atomskih bombi. Također je bio u stalnom kontaktu s generalom Antonovim preko vojnog telefona (Hasegawa, 2005: 177-178).

Iako je Hiroshima prvotno smatrana nepovoljnom za konvencionalne napade, to je zapravo povećalo njezinu prikladnost za atomsko bombardiranje. Na sastanku ciljne komisije 27. travnja, u kojem je sudjelovao brigadir Groves, zabilježeno je da je Hiroshima najveći neotvoreni cilj koji nije na popisu prioriteta 21. zapovjedništva bombardera, što je trebalo uzeti u obzir. Na drugom sastanku, istaknuto je da je Hiroshima važan vojni depo i luka s velikim potencijalom za štetu, zahvaljujući svojoj veličini i okolnim brdima koja bi mogla povećati učinak eksplozije. Hiroshima je tako postavljena blizu vrha liste ciljeva, odmah nakon Kyota. Unatoč protivljenju ministra rata Stimsona, koji je želio Kyoto kao prvi cilj, stručnjaci su i dalje favorizirali Kyoto. Poruka Stimsonu u Potsdam poslana je 21. srpnja, a naglašavala je da vojni savjetnici preferiraju Kyoto i žele ga koristiti ako bude odabrano. Stimson je jasno rekao Grovesu da je protiv bombardiranja Kyota, te je 21. i 23. srpnja izdao naredbe isključujući Kyoto s liste ciljeva. Kao rezultat toga, Hiroshima je ostala kao jedini preostali cilj s oznakom "AA" (važan). Kasnije je 23. srpnja Harrison potvrdio Hiroshimu, Kokuru i Niigatu kao moguće ciljeve (Sodei, 2018: 49–50).

2.2.2. Broj smrtnih slučajeva Drugog svjetskog rata

Nacistički upravitelji okupirane Europe iscrpljivali su resurse s osvojenih teritorija kako bi održali njemačku ratnu mašineriju. Industrija i poljoprivreda u zemljama poput Francuske, Belgije, Nizozemske, Danske i Norveške bile su prisiljene proizvoditi za njemačke potrebe, što je rezultiralo velikim nedostatkom za lokalno stanovništvo. Italija, iako u početku saveznik Njemačke, nije prošla ništa bolje. Resursi istočnoeuropskih okupiranih područja iskorištavani su još nemilosrdnije, a milijuni muškaraca i žena odvedeni su na prisilni rad u njemačke tvornice i na farme (Hughes i Royde–Smith, 2024).

Njemačko gospodarsko iskorištavanje provodilo se brutalnim metodama, a otpor koji je potaknuo doveo je do još okrutnijih njemačkih odmazda, osobito u Poljskoj, Jugoslaviji i okupiranim dijelovima Sovjetskog Saveza. Velika Britanija, koja je izbjegla okupaciju, teško je stradala od njemačkih zračnih napada 1940. – 41. godine, te kasnije od V–bombi i raketa. S druge strane, saveznički bombarderi razarali su njemačke gradove, a tijekom invazije na Njemačku sa zapada i istoka, dolazilo je do osvetničkih pustošenja, razaranja i pljačke.

Uništavanje infrastrukture bilo je golemo i daleko veće nego tijekom Prvog svjetskog rata, kada su razaranja uglavnom bila ograničena na bojišnice. Francuska je procijenila ukupnu štetu na iznos koji je odgovarao trostrukom godišnjem nacionalnom dohotku zemlje. Belgija i Nizozemska pretrpjele su štete sličnog razmjera. U Velikoj Britaniji, oko 30% kuća je uništeno ili oštećeno; u Francuskoj, Belgiji i Nizozemskoj oko 20% (Hughes i Royde–Smith, 2024).

Poljoprivreda u svim okupiranim zemljama pretrpjela je velike gubitke zbog uništavanja objekata i stoke, nedostatka strojeva i gnojiva, te gubitka radne snage. Unutarnji transportni sustavi bili su ozbiljno poremećeni zbog uništenja ili zapljene vagona, lokomotiva i teglenica, te bombardiranja mostova i ključnih željezničkih čvorišta. Do 1945., gospodarstva zemalja zapadne Europe bila su gotovo potpuno paralizirana.

U istočnoj Europi razaranja su bila još gora. Poljska je izvijestila o uništenju 30% zgrada, 60% škola, znanstvenih institucija i vladinih objekata, 30–35% poljoprivrednih dobara i 32% rudnika, elektrana i industrije. Jugoslavija je prijavila uništenje 20,7% stanova. Na bojištima zapadnog dijela Sovjetskog Saveza razaranja su bila još potpunija. U Njemačkoj je američko istraživanje strateškog bombardiranja pokazalo da je u 49 najvećih gradova uništeno ili ozbiljno oštećeno 39% stambenih jedinica. Središnje poslovne četvrti pretvorene su u ruševine, ostavljajući samo prstenove predgrađa koji su stajali oko uništenih gradskih jezgri (Hughes i Royde–Smith, 2024).

Posljedice Drugog svjetskog rata uključivale su masovne migracije. Procjenjuje se da je bilo oko 21 milijun izbjeglica, od kojih su više od polovice bile "raseljene osobe" deportirane na prisilni rad. Milijuni drugih Europljana, iscrpljeni ratnim naporima, patnjom i neuhranjenošću, bili su prisiljeni napustiti svoje domove. Ceste Europe bile su preplavljene izbjeglicama tijekom 1945. i 1946., kada se više od pet milijuna sovjetskih ratnih zarobljenika i prisilnih radnika vratilo u domovinu, a više od osam milijuna Nijemaca pobjeglo je ili bilo evakuirano na zapad iz dijelova Njemačke pod sovjetskom okupacijom (Hughes i Royde–Smith, 2024).

Na Dalekom istoku, Kina, koja je već trpjela ekonomske teškoće i ratna razaranja, doživjela je dodatne patnje zbog japanske okupacije. Glad, epidemije i građanski nemiri bili su česti, a veliki dijelovi poljoprivrednog zemljišta bili su poplavljeni. Gradovi i sela opustošeni su zračnim bombardiranjem i vojnim operacijama, a

transportni sustavi temeljito su poremećeni. U Japanu je američko istraživanje strateškog bombardiranja utvrdilo da je uništeno 40% izgrađenih područja u 66 gradova, a oko 30% urbanog stanovništva ostalo je bez domova. Hiroshima i Nagasaki pretrpjeli su neobične i dugotrajne posljedice atomskih eksplozija i radijacije (Hughes i Royde–Smith, 2024).

Procjene ukupnog broja poginulih tijekom Drugog svjetskog rata variraju između 35 milijuna i 60 milijuna ljudi, što pokazuje velik raspon zbog nesigurnosti u vođenju statistike o žrtvama rata. Najveći broj žrtava pretrpjeli su Sovjetski Savez i Kina, dok se smatra da je u Poljskoj poginulo oko 5,8 milijuna ljudi, što čini približno 20% predratnog poljskog stanovništva. Ukupan broj poginulih Nijemaca iznosi oko 4,2 milijuna, dok je u Japanu stradalo približno 1,972 milijuna ljudi. Sveukupno, ljudski gubici tijekom Drugog svjetskog rata bili su nevjerojatno veliki (Britannica, 2022).

Najveće ljudske gubitke pretrpio je Sovjetski Savez, s oko 11 milijuna poginulih vojnika i dodatnih sedam milijuna civila. Ukupan broj mrtvih u SSSR–u procijenjen je na 18 milijuna, što odražava ogromnu cijenu rata za tu zemlju. Iako su brojke sovjetskih žrtava varirale zbog nepreciznosti i različitih izvora, ovi brojevi daju uvid u razmjere stradanja.

Poljska je također pretrpjela strahovite gubitke, s procijenjenih 5,8 milijuna mrtvih, što čini oko 20% predratne populacije. Ovaj podatak uključuje i gubitke među Židovima koji su stradali u holokaustu.

U zapadnoj Europi, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo pretrpjeli su značajne gubitke, ali su njihove civilne žrtve bile znatno manje u odnosu na zemlje istočne Europe. Francuska je imala preko pola milijuna mrtvih, dok su gubici Ujedinjenog Kraljevstva iznosili 357 tisuća.

Na strani Sila Osovine, Njemačka je pretrpjela goleme vojne i civilne gubitke. S procijenjenih 4,2 milijuna mrtvih, Njemačka je doživjela veliki demografski i gospodarski gubitak. Japanski gubici su također bili visoki, s gotovo 2 milijuna mrtvih, uključujući vojnike i civile.

Što se tiče manjih zemalja, poput Jugoslavije, ona je izgubila oko 1,5 milijuna ljudi, dok su Bugarska i Rumunjska imale znatno manji broj mrtvih, ali su njihove populacije bile proporcionalno pogođene.

Ovi podaci pokazuju razmjere katastrofe koju je Drugi svjetski rat donio svijetu. Gubici u ljudskim životima nisu samo brojke na papiru, već predstavljaju milijune obitelji pogođenih tragedijom, te nepovratnu štetu nanесenu čitavim nacijama. Razumijevanje tih brojki ključno je za očuvanje sjećanja na stradanja i sprječavanje ponavljanja sličnih katastrofa u budućnosti.

3. AMERIČKA OKUPACIJA JAPANA IZ POLITIČKE, GOSPODARSKE I SOCIJALNE PERSPEKTIVE

3.1. Američka okupacija Japana: politička perspektiva

Američka okupacija Japana nakon Drugog svjetskog rata predstavlja jedno od najznačajnijih poglavlja u povijesti međunarodnih odnosa i transformacije jedne nacije. Ova okupacija, koja je trajala od 1945. do 1952. godine, promijenila je Japan iz militarističke imperijalne sile u modernu demokratsku državu. Osim političkih reformi, okupacija je obuhvatila gospodarske, društvene i kulturne aspekte japanskog društva. U nastavku je potrebno objasniti političke implikacije američke okupacije Japana, uz analizu ključnih događaja i reformi koje su oblikovale suvremeni Japan.

Treba napomenuti kako se ključno pitanje u ovom kontekstu odnosilo na sudbinu japanskog cara. Umjesto da ga optuže za ratne zločine, američke vlasti su odlučile sačuvati carsku instituciju kao simboličnu figuru, vjerujući da bi to olakšalo okupaciju i osiguralo stabilnost u zemlji. Ova odluka bila je ključna za uspjeh političkih reformi koje su uslijedile (Bix, 2000: 578).

Na početku okupacije, osoblje glavnog stožera generala MacArthura činili su vojnici koji su ga pratili u prethodnim kampanjama i novopridošli civili iz SAD–a, poslanici za pomoć u okupaciji. Prva grupa su bili pravi vojnici, dok su članovi druge grupe, iako u uniformama, bili bivši pravници, trgovci i novinari. Prva grupa bila je fokusirana na uspjeh okupacije, dok su civili iz SAD–a bili više idealisti, usmjereni na brzu demokratizaciju Japana. Tijekom početne faze okupacije, rad je vođen prema planu koji je razvijen prije predaje Japana, s jasnim smjernicama koje su morale biti slijedene. Idealisti unutar Generalnog sjedišta (GHQ) zahtijevali su dosljednu primjenu plana, zanemarujući stvarne uvjete u Japanu. Kada su predložene promjene u metodama provedbe, idealisti su to često smatrali otporom prema okupacijskim vlastima. Razlika u stavovima između vojnika i civila bila je očita, primjerice u reformi policijskog sustava (Yoshida, 1961: 43–44).

Tijekom rata, neki su se Saveznici protivili strogoj politici kazne i prevencije, smatrajući je neodrživom zbog potrebe za velikom okupacijskom snagom i stalnom ekonomskom ovisnošću pobjednika. Smatrali su da bi takva politika mogla dovesti do

globalne ekonomske neravnoteže, pa su preporučili brzo integriranje Njemačke i Japana u vlastite ekonomske interese i poticanje njihovog oporavka. Iako je javnost bila skeptična, okupacijske vlasti u Japanu brzo su shvatile nužnost rehabilitacije japanske ekonomije. Početni naponi bili su neadekvatni, ali s vremenom su rezultati postali zadovoljavajući. Oporavak japanske ekonomije bio je ključan za demokratizaciju Japana. Na početku okupacije, okupacijske snage su uništile tvornice koje su proizvodile vojnu opremu i ograničile proizvodnju na osnovne potrepštine. Međutim, ubrzo su shvatili da su ta ograničenja nerealna zbog devastacije zemlje (Kawai, 1960: 133–135).

Američka okupacija također je bila usmjerena na gospodarsku obnovu Japana, koji je bio devastiran ratom. U tom smislu, okupacijska vlast provela je niz reformi usmjerenih na demokratizaciju japanske ekonomije. Među njima su bile agrarna reforma, koja je redistribuirala zemlju s velikih posjeda na male poljoprivrednike, te reforma radnog zakonodavstva, koja je omogućila osnivanje sindikata i kolektivno pregovaranje (Gordon, 2003: 223).

Može se reći kako je okupacija Japana postavila temelje za japansku ulogu u poslijeratnom razvoju Azije. Kroz gospodarsku suradnju i razvojnu pomoć, Japan je postao važan akter u regionalnoj politici, a njegov model razvoja služio je kao uzor za druge zemlje u regiji (Pyle, 2018: 200).

Američka okupacija Japana ne samo da je promijenila političku i gospodarsku strukturu zemlje, već je duboko utjecala i na japansko društvo i kulturu. Jedan od ključnih aspekata ove transformacije bila je promjena obrazovnog sustava. Američka okupacijska vlast identificirala je obrazovni sustav kao jedan od glavnih izvora japanskog militarizma i autoritarizma te je stoga uvela sveobuhvatne reforme. Ove reforme uključivale su demokratizaciju obrazovnog procesa, promicanje kritičkog razmišljanja, kao i ukidanje militarističkih i ultranacionalističkih sadržaja iz školskih kurikuluma (Ienaga, 1978: 127).

Reforma obrazovnog sustava bila je popraćena širim kulturnim promjenama koje su promovirale američke vrijednosti demokracije, slobode i individualizma. Okupacijska vlast također je poduzela mjere za promicanje jednakosti spolova, uključujući i reviziju zakona o braku i obitelji kako bi se osigurala veća prava ženama. To je

uključivalo, primjerice, ukidanje sistema patrijarhalne obitelji koji je dominirao u predratnom Japanu (Gordon, 2003: 237).

Naslijeđe okupacije također je vidljivo u japanskom društvu i politici. Japan se razvio u jednu od najnaprednijih i najstabilnijih demokracija u svijetu, s dinamičnim gospodarstvom i bogatom kulturnom scenom. Ipak, politička pitanja proizašla iz okupacije, kao što su članak 9 japanskog ustava i trajna prisutnost američkih vojnih baza, i dalje su aktualna i predmet su intenzivnih političkih rasprava u zemlji (Pyle, 2018: 217).

Iako je postao velika svjetska sila, Japan se nije ponašao onako kako bi se očekivalo od takve sile; ponekad čak djeluje kao da ne želi biti dio globalne zajednice. Istodobno, njegova značajna ekonomska prisutnost izaziva zabrinutost kako među zapadnim zemljama, tako i među nekim azijskim susjedima. Odnosi između Japana i Sjedinjenih Država te Europe postali su napeti. Krajem 80-ih godina 20.stoljeća, na zapadu su se počele javljati sumnje u Japan kao pouzdanog partnera u politici i trgovini. U Japanu su dužnosnici i istaknuti komentatori sve više počeli tvrditi da je njihova zemlja žrtva raširene međunarodne neprijateljske nastrojenosti, odbacujući nepovoljne analize kao „kritiziranje Japana" (Van Wolferen, 1989: 12).

3.2. Američka okupacija Japana: gospodarska perspektiva

Američka okupacija Japana bila je ključni period u povijesti Japana koji je uvelike oblikovao modernu japansku ekonomiju. Okupacija koja je vođena pod nadzorom generala Douglasa MacArthura, bila je usmjerena na demilitarizaciju i demokratizaciju zemlje, ali je gospodarska transformacija Japana postala jedan od najznačajnijih ishoda ovog razdoblja. Tijekom ovog perioda, američke vlasti poduzele su niz mjera koje su promijenile gospodarsku strukturu Japana, postavljajući temelje za njegov kasniji ekonomski rast i razvoj.

Američka okupacija Japana značajno je oblikovala smjer industrijskog razvoja zemlje, prelazeći s ratne industrije na mirnodopsku proizvodnju. Preusmjeravanje fokusa s vojne na civilnu proizvodnju bilo je ključno za izgradnju moderne industrijske baze koja je mogla konkurirati na globalnoj razini. Jedan od ključnih elemenata ovog prijelaza bio je rastući naglasak na proizvodnji potrošačkih dobara i tehnologiji, što je

stvorilo temelje za kasniju dominaciju Japana u industrijama poput automobilske i elektroničke industrije (Gordon, 2003: 247).

Nadalje, američke investicije i tehnička pomoć potakle su rast industrijskog sektora. SAD je izravno uložio u obnovu ključnih industrijskih pogona, uključujući željeznice, energetska postrojenja i proizvodne kapacitete. Ove investicije nisu samo omogućile brz oporavak od ratnih razaranja, već su također stvorile platformu za budući rast japanske industrije, posebno u segmentima visokih tehnologija i proizvodnje potrošačkih dobara (Pyle, 2018: 157).

Trgovinska politika bila je još jedan važan aspekt američke okupacije koji je imao dugoročne posljedice na japansku ekonomiju. Otvaranje japanskog tržišta međunarodnoj trgovini bilo je u središtu američke strategije gospodarske obnove Japana. Poticaji za izvoz, koje su američke vlasti omogućile kroz povoljne trgovinske sporazume, igrali su ključnu ulogu u poticanju japanskog izvoznog sektora. Do kraja okupacije, Japan je postao jedan od vodećih svjetskih izvoznika, što je bilo ključno za njegov gospodarski oporavak i rast (Dobson et al., 2001: 84).

Iako je američka okupacija završila 1952. godine, mnogi principi i politike uvedeni tijekom tog razdoblja ostali su ključni elementi japanske gospodarske strategije u desetljećima koja su uslijedila. Jedan od najznačajnijih aspekata bila je suradnja između vlade i privatnog sektora, model poznat kao „japanski model kapitalizma“. Ovaj model, razvijen tijekom okupacije, uključivao je blisku suradnju između vlade, bankarskog sektora i industrije kako bi se osigurala stabilnost i dugoročni rast (Ienaga, 1978: 283).

Japanska vlada, kroz Ministarstvo međunarodne trgovine i industrije (MITI), nastavila je provoditi politiku industrijske politike usmjerene na odabir i poticanje strateških industrija. Ova politika, utemeljena na iskustvima iz okupacijskog razdoblja, omogućila je Japanu da se fokusira na sektore s visokim potencijalom rastom, kao što su elektronika i automobilska industrija. Rezultati su bili izvanredni – Japan je postao svjetski vođa u brojnim visokotehnološkim industrijama, a njegovi proizvodi postali su sinonim za kvalitetu i inovacije (Gordon, 2003: 255).

Osim utjecaja na domaću ekonomiju, američka okupacija Japana imala je šire regionalne posljedice. Stabilizacija i jačanje japanske ekonomije nakon rata imali su

važnu ulogu u gospodarskoj integraciji i rastu Azije. Japan je postao glavni izvor kapitala, tehnologije i stručnosti za mnoge azijske zemlje u razvoju, pridonoseći njihovom gospodarskom rastu i modernizaciji. Na primjer, japanske investicije i tehnička pomoć pomogle su u razvoju industrije u Južnoj Koreji i Tajvanu, a kasnije i u drugim dijelovima jugoistočne Azije (Pyle, 2018: 162).

Japan je također bio od velike važnosti u stvaranju regionalnih trgovinskih mreža i institucija koje su poticale gospodarsku suradnju i integraciju. Kroz inicijative poput regionalnih trgovačkih sporazuma i partnerstava u infrastrukturnim projektima, Japan je postao vodeći akter u gospodarskom razvoju Azije, što je bilo izravno povezano s politikama razvijenim tijekom američke okupacije (Dobson et al., 2001: 90).

Što se tiče snaga japanskog gospodarstva, može se reći kako je Japan uspješno prevladao ekonomske šokove uzrokovane naftnim krizama i aprecijacijom valute, poboljšavajući svoju međunarodnu konkurentnost. Unatoč visokoj ovisnosti o uvozu energije, Japan je preokrenuo trgovinski deficit u značajan suficit. Nadalje, brza primjena automatizacije u tvornicama i uredima, zajedno s povećanjem produktivnosti rada, ojačala je industrijsku konkurentnost Japana. Do 1986. godine Japan je imao 60% svih robota u svijetu, značajno nadmašujući druge zemlje. Japanske tvrtke poboljšale su svoje financijsko zdravlje, smanjujući dug i akumulirajući značajne rezerve. Krajem 80-ih godina 20. stoljeća, Japan je imao najveći trgovinski suficit i devizne rezerve u svijetu, postajući velika zemlja vjerovnik. Visoki BDP po glavi stanovnika: BDP po glavi stanovnika Japana nadmašio je onaj u SAD-u 1987., što odražava ekonomsku snagu Japana u dolarima (Itoh, 2000: 17-23).

Što se tiče slabosti japanskog gospodarstva, može se reći kako su unatoč visokoj produktivnosti, realne plaće radnika stagnerale. U japanskoj industriji produktivnost rada se udvostručila od 1975. do 1985. godine, dok su realne plaće porasle samo za 5,9%. Nadalje, razlike između bogatih vlasnika imovine i običnih radnika su se povećale, a socijalne nejednakosti su se pogoršale. U razdoblju nakon 1973. godine, razlike u prihodima i bogatstvu su se povećale. Također, japanska država je počela bilježiti velike proračunske deficite nakon 1973. godine, što je dovelo do naglog povećanja javnog duga. Od 1973. do 1999. godine, ukupni dug porastao je sa 7,6 trilijuna na 327 trilijuna jena, što je više od 100% BDP-a. Ove slabosti su dodatno

pogoršane smanjenjem socijalne potrošnje i uvođenjem novih poreza, dok je istovremeno država pružala financijsku pomoć velikim tvrtkama i bankama, produbljujući fiskalnu krizu (Itoh, 2000: 17–23).

Nakon gubitka svog carstva i prekida trgovine s bivšim teritorijima, Japan je postao potpuno ovisan o uvozu sirovina i prehrambenih proizvoda, poput riže, soje, željezne rude i ugljena. Kraj rata presjekao je pristup ovim vitalnim resursima, dok je porast broja stanovnika stvorio hitnu potrebu za osnovnim materijalima i svakodnevnim potrebama. Japanci su s nestrpljenjem dočekali mir, ali su se našli u totalnom razaranju. Vladina moć koja je dominirala tijekom rata nestala je, ostavljajući politički vakuum. Država, nakon prihvaćanja uvjeta Potsdamske deklaracije, mogla je samo čekati odluke Saveznika i nije bila u poziciji da formulira vlastitu politiku. Kao rezultat, bruto nacionalni proizvod (BNP) pao je na samo 60% predratnih razina, osnovne potrebe su bile u velikom deficitu, što je dovelo do izuzetno niske razine života i „runaway inflacije“ (Uchino, 1978: 18).

Do 1951. godine, počeli su se ostvarivati koraci prema obnovi japanske neovisnosti i miru. Na San Francisco mirovnoj konferenciji, održanoj 8. rujna 1951. potpisan je San Francisco mirovni ugovor s 47 zemalja. Nakon što su sve potpisnice ratificirale ugovor 28. travnja 1952., Japan je obnovio svoju neovisnost. Potpisivanje ugovora o sigurnosti između SAD–a i Japana u svibnju 1952. omogućilo je američkim vojnim bazama da ostanu u Japanu i pružilo posebne privilegije SAD–u, što je i dalje predmet socijalnih i političkih sukoba. Uz potporu SAD–a, Japan je primljen u Međunarodni monetarni fond i Svjetsku banku 29. svibnja 1952., što je omogućilo njegov povratak u međunarodnu ekonomsku zajednicu. Ipak, svi bivši japanski neprijatelji nisu sudjelovali u San Francisco konferenciji, a uspostava normalnih diplomatskih odnosa, posebno s komunističkim i socijalističkim vladama, trajala je još nekoliko godina (Uchino, 1978: 63).

Budućnost Japana nije samo pitanje od značaja za Sjedinjene Američke Države, već i za sve zapadne demokracije i narode Azije. Japan je, međutim, na poseban način povezan s Amerikom. Iako su mnoge zemlje bile uključene u konačni ishod, Sjedinjene Države su bile te koje su nosile glavnu odgovornost za reformu Japana tijekom okupacije. Od potpisivanja mirovnog sporazuma, Amerika je nastavila imati

daleko veći utjecaj na tok događaja u Japanu nego bilo koja druga zemlja, potencijalno čak i veći od utjecaja svih ostalih zemalja zajedno.

3.3. Američka okupacija Japana: socijalna perspektiva

Američka okupacija Japana od 1945. do 1952. godine nije samo značila političke i gospodarske promjene, već je imala duboke i dugotrajne učinke na društvenu strukturu i kulturu japanskog društva. Ovaj period donio je niz reformi koje su značajno promijenile socijalne odnose, rodne uloge i svakodnevni život japanskih građana.

Dolaskom u Japan 1945. godine, general MacArthur, poznat po konzervativnim stavovima, preuzeo je zadatak preuređenja zemlje, koristeći iskustva svojih časnika iz ere New Deal. Dvije suprotstavljene frakcije unutar njegovog stožera oblikovale su okupaciju: jedna, pod vodstvom generala Willoughbyja, usmjerena na antikomunističke aktivnosti, i druga, pod vodstvom generala Whitneyja, koja je provodila reforme poput izrade novog japanskog ustava i zemljišne reforme. Iako je MacArthur bio čvrst protivnik komunizma, prema Japanu je zauzeo očinski stav, potičući reforme koje su bile temelj za poslijeratni razvoj. Japanski birokrati, prisiljeni prilagoditi se novim okolnostima, usvojili su engleski jezik i blisko surađivali s okupacijskim vlastima, što je oblikovalo buduće japanske vođe. Neizravna okupacija oslanjala se na postojeće strukture, koje su reformirane umjesto potpuno zamijenjene (Tsurumi, 2011: 16-27)

Tokijski ratni tribunal u početku je japanski narod doživljavao kao neočekivanu i nametnutu pravdu, gdje su njihovi ratni vođe bili osuđeni dok je car ostao pošteđen. Suđenje je bilo percipirano kao čin osвете pobjednika, a ne kao pravedan proces. S vremenom se osjećaj da su neki lideri žrtvovani, dok su drugi, poput cara, ostali netaknuti, ukorijenio u japanskom društvu (Tsurumi, 2011: 28-31)

Tijekom okupacije Japana, GHQ bilo je podijeljeno na dvije skupine koje su imale različite pristupe zadacima. Jednu su činili vojnici, a drugu civili u uniformi koji su došli iz SAD-a. Dok su vojnici bili fokusirani na praktične aspekte okupacije, civili su bili idealisti koji su inzistirali na strogo provedenju reformi, često ne mareći za njihovu praktičnost u japanskim uvjetima. To je dovelo do sukoba unutar GHQ-a,

posebno u vezi s reformom policije, gdje je postojala napetost između demokratskih ideala i praktičnih potreba održavanja reda. Tijekom vremena, okupacijske politike su postale fleksibilnije, a Japanci su uspjeli prilagoditi i revidirati mnoge od njih kako bi bolje odgovarale stvarnim potrebama i tradicijama zemlje. Nakon smjene generala MacArthura 1951.godine, nova uprava, pod vodstvom generala Ridgwaya, pokazala je veće razumijevanje za japanske prijedloge, što je dovelo do postupne relaksacije okupacijskih kontrola i priprema za povratak Japana kao suvremene nacije (Yoshida, 1961: 43-47).

Nakon Drugog svjetskog rata, okupacijske vlasti u Japanu nastojale su transformirati ne samo političke i ekonomske institucije, već i stavove koji su poticali militarizam i ekstremni nacionalizam. Ključna područja reformi bila su obrazovni sustav, religija i mediji. Američke vlasti su već 1943. godine počele razmatrati obrazovne reforme, a do 1944. razvijen je plan (PWC-287) za restrukturiranje školstva, uključujući eliminaciju militarističkih i nacionalističkih sadržaja iz kurikuluma. Do 1945. godine, dodatne reforme (SWNCC-108 i SWNCC-162/D) predložile su uklanjanje udžbenika koji su veličali vojnu prošlost, zabranu štovanja cara i decentralizaciju obrazovnog sustava. Japansko Ministarstvo obrazovanja, koje je pokušalo provesti vlastite reforme, nije u potpunosti uskladilo svoje planove s ciljevima okupacijskih vlasti. Kao rezultat toga, okupacijske vlasti su u listopadu 1945. izdale direktive koje su naložile radikalne promjene u obrazovnom sustavu, uključujući prepisivanje kurikuluma, uklanjanje militarističkih elemenata i čistku prosvjetnih radnika. Do kraja 1945. godine, obrazovni sustav u Japanu bio je značajno reformiran u skladu s ciljevima okupacije (Takemae, 2002: 347-351).

4. AMERIČKO–JAPANSKI ODNOSI: PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST

Dana 12. svibnja 1890. godine, Theodore Roosevelt hvalio je knjigu kapetana Alfreda Thayera Mahana, *Utjecaj pomorske moći na povijest, 1660–1783*, predviđajući njen status kao pomorski klasik. Knjiga je brzo učinila Mahana poznatim stručnjakom u pomorskim i međunarodnim pitanjima. Njegove ideje bile su značajne u Britaniji, Njemačkoj i Japanu. Britanski Admiralitet i njemački car Wilhelm II. usvojili su Mahanove stavove, dok su japanski vođe, uključujući barona Kaneko Kentarō-a, brzo prepoznali važnost njegovih doktrina. Kaneko je knjigu preveo na japanski, gdje je postala ključna u obrazovanju i dobila kraljevsko odobrenje. Mahan je bio zadovoljan pažnjom koju je njegova knjiga dobila u Japanu, no nije bio svjestan da će Japan koristiti njegove ideje za jačanje vlastite pomorske moći, što će kasnije dovesti do sukoba sa Sjedinjenim Državama. Iako Mahanova pomorska karijera nije bila osobito uspješna, njegovo putovanje 1867. godine na USS Iroquois pružilo mu je važne dojmove o Japanu. Tadašnji Japan bio je u prijelaznom razdoblju, a Mahan je primijetio političke nemire i ljepotu zemlje. Iako je cijenio japansku kulturu, kasnije je postao zabrinut zbog japanske ekspanzionističke politike i imigracije u SAD (Asada, 2006: 16–20).

Nakon izbijanja Korejskog rata 1950. godine, SAD je povećao pritisak na Japan da se vojno uključi u savez, primjer američke prisilne hegemonije. U listopadu 1951. godine, Dulles je ponudio pomoć Japanu putem zakona o uzajamnoj sigurnosnoj pomoći (MSA) za jačanje američkog saveza u Aziji. Godine 1954. godine, SAD i Japan su potpisali ugovor o uzajamnoj obrambenoj pomoći (MDA), omogućujući isporuku vojne opreme Japanu. Japan je pristao na remilitarizaciju, uspostavljajući snage samoobrane (SDF) i prihvaćajući američki pritisak. Predsjednik vlade Yoshida je, iako isprva otporan, pristao zbog mogućnosti ekonomskih koristi. Japan je tvrdio da snage SDF služi samo za samoobranu, a ne za ratovanje. Poslovna zajednica također je iskoristila priliku za ekonomski razvoj. Japan je koristio savez sa SAD–om za jačanje ekonomije i kulture, dok je održavao politiku samoobrane. Prioritet mu je bio ekonomski razvoj, uz suradnju u međunarodnim institucijama kao što je GATT (Matsouka, 2018: 70–73).

Prema izvještaju, Shidehara je bio još entuzijastičniji od Yoshide u pogledu strategije zadržavanja Japana s ograničenim naoružanjem i usmjeravanja na ekonomski razvoj. Iako je prije rata bio relativno neutralan prema borbi protiv komunizma, čini se da je tijekom Hladnog rata promijenio svoje stavove. Dok je Korejski rat eskalirao, Shidehara je postao predsjednik zajedničkog vijeća za razmatranje nacionalne obrane. U vijeću su bili i uglednici poput Satō Naotake–a, predsjednika Doma savjetnika, te Uehara Etsujirō, predsjednika diplomatskog odbora Liberala. Shidehara je očito prepoznao potrebu za demilitarizacijom Japana, unatoč dilemama koje je predstavljala članak 9. ustava. Istovremeno, obavijestio je Matsumura Kenzō–a da „SAD neće prisiliti Japan na remilitarizaciju,” što pokazuje koliko je Shidehara cijenio američke vojne snage u Japanu (Hattori, 2021: 313).

Da je baron Kaneko Kentarō danas posjetio Japan Foundation ili Japan Society u New Yorku, bio bi zaprepašten razmjerima kulturne razmjene između SAD–a i Japana. Dok je kulturna razmjena u prošlosti bila ograničena, sada obuhvaća brojne izložbe, predavanja i projekte. Industrijalizacija i razvoj srednje klase omogućili su dublje kulturne interakcije i širenje organizacija za razmjenu. Iako su politički i ekonomski faktori uvijek igrali ulogu, osnovni cilj razmjene ostaje poboljšanje međusobnog razumijevanja. Danas, iako se zemlje ne fokusiraju toliko na međusobne odnose, kulturna suradnja i dalje napreduje zahvaljujući stalnom interesu i podršci (Auslin, 2011: 274, 277).

4.1. Prevladavajući skup zajedničkih interesa

Američko–japanski odnosi predstavljaju jednu od najvažnijih i najdugotrajnijih bilateralnih suradnji na globalnoj sceni. Povijest tih odnosa obilježena je dramatičnim preokretima, i to od neprijateljstva u Drugom svjetskom ratu do izgradnje strateškog saveza koji traje više od sedam desetljeća. Tijekom ovog vremena, zajednički interesi i suradnja u ključnim područjima, uključujući sigurnost, gospodarstvo i tehnologiju, postali su temelj održavanja stabilnosti u regiji i šire. U nastavku je potrebno razmotriti povijest američko–japanskih odnosa, kao i trenutne izazove i prilike, te buduće perspektive u kontekstu sve složenijeg globalnog okruženja.

Odnos između Sjedinjenih Američkih Država i Japana započeo je sredinom 19. stoljeća, kada je admiral Matthew Perry prisilio Japan na otvaranje prema zapadu

1853. godine. Ovaj događaj označio je početak modernizacije Japana i njegovog ulaska u međunarodni sustav. Iako su bilateralni odnosi bili relativno stabilni u ranom 20. stoljeću, sukobi interesa na Pacifiku doveli su do napetosti koje su kulminirale u japanskom napadu na Pearl Harbor 1941. godine, što je izazvalo ulazak SAD-a u Drugi svjetski rat (Gordon, 2003: 115).

U suvremenom kontekstu, američko–japanski odnosi su izuzetno stabilni, s naglaskom na sigurnost, gospodarstvo i tehnološku suradnju. Uloga Japana kao saveznika SAD-a u Azijsko–pacifičkoj regiji je neupitna, posebno u svjetlu rastuće moći Kine. Zajednički sigurnosni interesi, uključujući održavanje mira u istočnoj Aziji i suradnju u području obrane, i dalje su glavni pokretač bilateralnih odnosa (Green, 2017: 142).

Na gospodarskom planu, SAD i Japan su dugogodišnji trgovinski partneri. Iako su povremeni trgovinski sporovi narušavali odnose, obje zemlje su svjesne međusobne ovisnosti i važnosti suradnje u globaliziranom gospodarstvu. Japan je jedan od najvećih svjetskih gospodarstava i veliki investitor u američku ekonomiju, dok SAD ostaje glavno izvozno tržište za japanske proizvode (Pempel, 1998: 215). U novije vrijeme, suradnja u razvoju tehnologije, posebno u područjima umjetne inteligencije, kvantnog računalstva i biotehnologije, postala je veoma važna komponenta njihovih odnosa.

Unatoč stabilnim odnosima, budućnost američko–japanskih odnosa suočava se s nekoliko izazova. Rast kineske moći i utjecaja u Aziji predstavlja prijetnju regionalnoj ravnoteži, te je izazov za zajedničke sigurnosne interese SAD-a i Japana. Osim toga, Sjeverna Koreja nastavlja biti izvor nestabilnosti u regiji, s čime se obje zemlje moraju nositi kroz koordiniranu diplomatsku i vojnu strategiju (Smith, 2019: 88).

Ekonomski odnosi također su suočeni s promjenama u globalnoj trgovini, posebno s obzirom na rastuću konkurenciju iz Kine i drugih azijskih zemalja. U tom kontekstu, održavanje snažne trgovinske suradnje i prilagođavanje globalnim promjenama bit će neophodno za obje zemlje (Katz, 2015: 136). Suradnja na području zelene energije i klimatskih promjena nudi značajne mogućnosti za daljnje jačanje odnosa, budući da su obje zemlje posvećene ciljevima održivog razvoja.

Od kraja Drugog svjetskog rata, kulturna razmjena između Japana i SAD-a znatno je ojačala, zahvaljujući podršci vlada, korporacija i velikih zaklada iz obje zemlje. Ovaj porast aktivnosti obuhvaća kulturne skupine, akademske programe i putujuće izložbe širom Pacifika. Iako neki kritičari smatraju da je kulturna razmjena postala previše politička, dok drugi traže više vladinog financiranja za održavanje aktivnosti, za mnoge američke i japanske građane, sudjelovanje u filmskim festivalima, umjetničkim izložbama i putovanjima postalo je važan dio života. Malo njih razmišlja o izvorima financiranja koji omogućuju njihovo sudjelovanje. Ova kontinuirana razmjena tijekom 150 godina održala je bliske političke odnose između Tokija i Washingtona i podržala utjecajne interesne skupine u obje zemlje. Dok je istina da kultura i politika često postaju isprepletene, takva kritika zanemaruje nevjerojatnu živahnost kulturne razmjene između SAD-a i Japana i doprinos pojedinaca koji su djelovali bez visokih diplomatskih ili ekonomskih ciljeva. Kroz desetljeća, mnogi Japanci i Amerikanci posvetili su se učenju o tuđim kulturama i širenju svog znanja kroz pisanje, podučavanje i nastupanje, slijedeći tragove prvih pacifičkih kozmopolita koji su nastojali otkriti tajanstvene zemlje s druge strane mora (Auslin, 2011: 5).

4.2. Promjene u odnosima između SAD-a i Japana

Od Drugog svjetskog rata do danas, odnosi između Sjedinjenih Američkih Država i Japana prošli su kroz nekoliko različitih faza, obilježenih promjenama u političkim, gospodarskim i sigurnosnim sferama. Ove promjene, potaknute kako unutarnjim čimbenicima u svakoj zemlji, tako i širim međunarodnim okolnostima, oblikovale su način na koji ove dvije zemlje surađuju na bilateralnom i globalnom nivou. U nastavku se analiziraju ključne promjene u odnosima između SAD-a i Japana od završetka Drugog svjetskog rata do danas.

Tijekom Hladnog rata, odnosi između SAD-a i Japana bili su definirani zajedničkim interesom u suzbijanju širenja komunizma u Aziji. Potpisivanje ugovora o sigurnosti između dvije zemlje 1951. godine osiguralo je trajno američko vojno prisustvo u Japanu, koje je imalo važnu ulogu u održavanju regionalne stabilnosti (Green, 2017: 58). Istovremeno, Japan je postao glavni ekonomski partner SAD-a u regiji, koristeći američku potporu za izgradnju svoje industrijske baze i razvoj izvozne ekonomije.

Japanski ekonomski uspon u 60–im i 70–im godinama 20. stoljeća doveo je do promjene dinamike odnosa, s obzirom na to da je Japan postao jedan od vodećih svjetskih gospodarskih sila. Međutim, s rastom japanskog gospodarstva pojavili su se i trgovinski sporovi između dvije zemlje, osobito u 80–im godinama 20. stoljeća, kada su japanski proizvodi počeli ozbiljno konkurirati američkim na globalnom tržištu (Vogel, 1979: 142).

Padom Sovjetskog Saveza i krajem Hladnog rata, odnosi između SAD–a i Japana suočili su se s novim izazovima. Zajednička prijetnja komunizma nestala je, a SAD je morao redefinirati svoju ulogu u regiji. Unatoč tome, bilateralni odnosi ostali su jaki, osobito kroz zajedničke sigurnosne aranžmane, koji su postali još važniji s rastom kineske moći i sve složenijom situacijom u Sjevernoj Koreji (Smith, 2019: 231).

U isto vrijeme, Japan se suočio s dugotrajnom gospodarskom stagnacijom poznatom kao „Izgubljeno desetljeće“, što je oslabilo njegov globalni utjecaj. Unatoč tome, Japan i dalje ostaje ključni partner SAD–a u gospodarskim i tehnološkim pitanjima, s obzirom na svoju ulogu u globalnim lancima opskrbe i inovacijama u tehnologiji (Katz, 2015: 78).

Danas, američko–japanski odnosi su stabilni i obilježeni suradnjom u širokom spektru područja, od sigurnosti do trgovine i tehnologije. Međutim, odnosi se suočavaju i s novim izazovima. Geopolitičke promjene u Aziji, osobito rast utjecaja Kine i nesigurnost oko buduće uloge Sjeverne Koreje, predstavljaju prijetnje koje mogu zahtijevati prilagodbu trenutnih sigurnosnih aranžmana (Curtis, 1999: 189).

Na gospodarskom planu, Japan se suočava s unutarnjim izazovima, poput starenja populacije i potrebe za reformama tržišta rada, dok istovremeno pokušava održati svoju konkurentnost u globalnom gospodarstvu. U ovom kontekstu, suradnja sa SAD–om u pitanjima tehnologije, inovacija i trgovine postaje još važnija (Schoppa, 2006: 65).

U kontekstu saveza između SAD–a i Japana, „zajednički zdrav razum“ u neo–Gramscijevskom smislu razvijen je kroz retoričke strategije koje su promovirali organički intelektualci. Oni su uspostavili savez kao „međunarodno javno dobro“, dodajući mu ulogu u izgradnji mira, čime je postao prihvatljiviji javnosti u Japanu. Ideja da je savez „asimetričan i recipročan“ široko je prihvaćena i odražava evoluciju

saveza. Yoshida doktrina, koja je usmjeravala japansku vanjsku politiku nakon Drugog svjetskog rata, postala je konsenzus i prije Hladnog rata, s tadašnjim podržavateljima doktrine kao „tradicionalnim intelektualcima“. Danas, s promjenama u japanskoj sigurnosnoj politici i pojavom novih „revizionističkih“ vođa poput Abe Shinzō–a, sadašnji organički intelektualci podržavaju savez, koristeći pojmove poput „globalnih zajedničkih dobara“ i „pametne moći“. Iako postoji rastuća svijest o problemima saveza, uključujući antisavezne i antibazne stavove u Japanu i Koreji, kritike su često neujedinjene. Problemi poput ekološke štete i lokalnih ekonomskih utjecaja doprinose nezadovoljstvu, no ako se ti specifični problemi riješe, moglo bi doći do smanjenja općeg protivljenja savezu (Matsouka, 2018: 202–204).

4.3. Nove perspektive u odnosima SAD–a i Japana

Odnosi između Sjedinjenih Američkih Država i Japana prošao je kroz značajne promjene od završetka Drugog svjetskog rata, a u posljednjim desetljećima svjedočimo novim perspektivama koje oblikuju njihov savez. U nastavku je potrebno istražiti nekoliko ključnih aspekata, i to sigurnosnu suradnju, ekonomsku povezanost i kulturnu razmjenu, te kako se uopće ove komponente razvijaju u kontekstu globalnih promjena i izazova.

Japan je početkom 90–ih godina 20. stoljeća pokazao rastući interes za promicanje multilateralizma u području sigurnosti u Azijsko–paciifičkoj regiji, što je predstavljeno njegovim aktivnim doprinosom u formiranju ASEAN (savez država jugoistočne Azije) regionalnog foruma (ARF). Do tada je Japan izbjegavao izravno uključivanje u regionalnu sigurnost izvan okvira japanskog–američkog saveza, pa su bilo kakve japanske inicijative u tom smjeru bile nezamislive zbog protivljenja SAD–a. Unatoč značaju ovog preokreta, istraživanja na ovu temu su još uvijek ograničena. Jedna istaknuta studija, koju je proveo Kawasaki Tsuyoshi, istražuje japansku perspektivu na regionalni sigurnosni multilateralizam u ranim godinama ARF–a (1991.–95.) kroz tri teorije međunarodnih odnosa. Ovaj pristup pruža korisne uvide, ali ističe potrebu za detaljnijim istraživanjem kako bi se razumjele promjene u japanskom konceptu i politici prema regionalnom sigurnosnom multilateralizmu u tom razdoblju. Ključno je analizirati kako je Japan prihvatio regionalni sigurnosni multilateralizam, zašto je ta ideja stekla popularnost među donosiocima odluka i kako je zapravo provedena.

Postojeće studije često zanemaruju fazu provedbe japanske politike prema ARF–u, usredotočujući se na fazu formulacije u ranim 90–im godinama 20. stoljeća kada se multilateralni impuls počeo razvijati u japanskoj političkoj misli. Međutim, potrebno je uzeti u obzir fazu provedbe kako bi se dobio cjeloviti uvid u japansku politiku prema regionalnom sigurnosnom multilateralizmu. Japanska razočaranja u ARF–u tijekom dvanaest godina nakon njegovog osnivanja znatno su umanjila japanski entuzijazam za regionalni sigurnosni multilateralizam koji je bio snažan početkom 20. stoljeća (Yuzuwa, 2007: 18–20).

Postoje različite realističke interpretacije američko–japanskog saveza. Prema teoriji ravnoteže snaga, pretpostavlja se da bi države u usponu, poput Japana, nastojale povećati svoju moć kada steknu materijalnu snagu. Unutar tog okvira, očekivalo se da će Japan tražiti stratešku neovisnost i smanjiti svoju ovisnost o SAD–u. Waltz je predviđao da će Japan uskoro nabaviti nuklearno oružje i tražiti stratešku neovisnost kako bi smanjio svoju ranjivost prema američkoj moći. Slično tome, je tvrdio da bi se američko–japanski savez mogao raspasti jer bi Japan, prema logici ravnoteže snaga, počeo balansirati svoju moć protiv SAD–a (Matsouka, 2018: 20).

Sigurnosni aspekt odnosa između SAD–a i Japana ostao je temelj njihovog saveza, ali je evoluirao kako bi odgovorio na nove izazove u Azijsko–paciifičkoj regiji. Povećane napetosti s Kinom, pitanja vezana uz Sjevernu Koreju, te širenje kineskog utjecaja u Južnom kineskom moru prisilile su Tokio i Washington da prilagode svoju sigurnosnu strategiju. Godine 2015., Japan je usvojio zakonodavstvo koje omogućava širu ulogu japanskih vojnih snaga u međunarodnim operacijama, što je odraz nove faze u njihovoj sigurnosnoj suradnji sa SAD–om (Smith, 2019: 72).

Ova nova perspektiva suradnje također uključuje modernizaciju i prilagodbu obrambenih sustava kako bi se osigurala spremnost za eventualne prijetnje. Nedavno potpisani sporazumi omogućuju SAD–u veću fleksibilnost u korištenju vojnih baza u Japanu, što doprinosi regionalnoj stabilnosti, ali i povećava odgovornost Japana u pogledu kolektivne sigurnosti (Green, 2017: 157).

Ekonomski odnosi između SAD–a i Japana, koji su nekoć bili obilježeni trgovinskim napetostima, sada se razvijaju u kontekstu globalizacije i tehnoloških promjena. Japan, kao treće najveće gospodarstvo svijeta, i dalje igra neprocjenjivu ulogu u globalnim lancima opskrbe, dok SAD ostaje njegov najvažniji trgovinski partner.

Međutim, promjene u globalnoj ekonomiji, poput rasta Kine i tehnoloških inovacija, zahtijevaju novu prilagodbu bilateralnih odnosa.

Japanska ekonomska ekspanzija kasnih 80-ih godina 20. stoljeća bila je, u mnogim aspektima, jedan od najvećih financijskih balona u povijesti, čak i kada se usporedi s nedavnim balonom nekretnina i derivata u Sjedinjenim Državama. Vrijednosti zemljišta u Tokiju krajem 80-ih godina 20. stoljeća dosegle su nevjerojatne razine, do te mjere da je, prema jednoj popularnoj usporedbi, vrijednost zemljišta na kojem se nalazi carska palača procijenjena na više od cijele Kanade. Cijene dionica i zarade po dionici japanskih tvrtki potpuno su izgubile međusobnu povezanost. Kako je balon rastao, japanske kompanije pod pritiskom su izdavale obveznice koje su im, prema tvrdnjama bankara, „koštale“ manje ni od čega. Tvrdili su im da će, ako posude taj novac, praktički nikada neće morati vratiti dug, te da će im, kada obveznice dospiju, biti naplaćena negativna kamatna stopa (Murphy, 2014: 177).

Sporazum o transpacifičkom partnerstvu (TPP), sporazum o slobodnoj trgovini koji je trebao uključiti obje zemlje, propao je nakon povlačenja SAD-a 2017. godine. Ipak, Japan je nastavio podržavati regionalne ekonomske integracije kroz sveobuhvatni i progresivni sporazum za transpacifičko partnerstvo (CPTPP), čime je preuzeo vodeću ulogu u oblikovanju novih ekonomskih pravila u Aziji (Katz, 2015: 233).

Uz sigurnosnu i ekonomsku suradnju, kulturna razmjena između SAD-a i Japana doprinosi produbljivanju njihovog saveza. Kulturna razmjena i obrazovne inicijative stvaraju temelje za međusobno razumijevanje i jačaju odnose na osobnoj i društvenoj razini. Primjerice, japanska pop kultura, uključujući anime, filmove i video igre, ima veliki utjecaj na mlade generacije u SAD-u, dok američki obrazovni programi i istraživački centri privlače mnoge japanske studente (Vogel, 1979: 89).

Također, sve veća razmjena u obrazovanju i tehnologiji omogućuje da obje zemlje surađuju u rješavanju globalnih izazova, poput klimatskih promjena i zdravstvenih kriza. Ova „meka moć“ ne samo da jača bilateralne odnose, već i doprinosi njihovoj ulozi u globalnom poretku (Curtis, 1999: 67).

4.4. Pitanja za razvoj odnosa između SAD–a i Japana

Razvoj odnosa između Sjedinjenih Američkih Država i Japana odigrao je ključnu ulogu u oblikovanju međunarodnih odnosa na Pacifiku u 20. i 21. stoljeću. Naime, odnos između SAD–a i Japana započeo je 1853. godine kada je američki admiral Matthew Perry prisilio Japan na otvaranje svojih luka za zapadne trgovce, čime je okončana stoljetna politika izolacije Tokugawa *bakufua*. Ovo otvaranje dovelo je do brzih modernizacijskih procesa u Japanu, koji su na kraju kulminirali u stvaranju carstva (Pyle, 2018: 56).

Međutim, odnosi su postali zategnuti početkom 20. stoljeća, naročito zbog imperijalnih ambicija Japana u Aziji, što je na kraju rezultiralo napadom na Pearl Harbor 1941. godine. Ovaj događaj označio je početak otvorenog sukoba između dviju nacija, koji je završio američkom pobjedom i okupacijom Japana (Iriye, 1981 97).

Tijekom Hladnog rata, Japan je postao ključni saveznik SAD–a u Aziji, pružajući logističku podršku američkim snagama u regiji, dok je u zamjenu dobio zaštitu pod američkim nuklearnim kišobranom. Značajan događaj bio je i potpisivanje ugovora o sigurnosti između Japana i SAD–a 1960. godine, koji je dodatno ojačao vojnu suradnju između dviju nacija (Dobson et al., 2001: 89).

Ekonomija Japana doživjela je brz rast tijekom 50–ih i 60–ih godina 20. stoljeća, što je postavilo temelje za izgradnju snažnih ekonomskih veza sa SAD–om. Tijekom tog razdoblja, Japan se profilirao kao globalni industrijski predvodnik, posebno u automobilskoj i elektroničkoj industriji, što je izazvalo i trgovinske napetosti sa SAD–om (Vogel, 1979: 132).

Trgovinski sukobi postali su izraženiji tijekom 80–ih godina 20. stoljeća, kada su američki kreatori politike optuživali Japan za nepoštene trgovinske prakse, uključujući zaštitu domaćeg tržišta i manipulaciju valutom. Ovi problemi su djelomično riješeni tijekom pregovora poput onih u okviru Plaza sporazuma iz 1985. godine, ali trgovinske napetosti su ostale prisutne (Funabashi, 1988: 201).

Od kraja Hladnog rata, bilateralni odnosi između SAD–a i Japana prošli su kroz niz transformacija. Japan je ostao ključni američki saveznik u Aziji, naročito u kontekstu

rastuće moći Kine. Suradnja na sigurnosnim pitanjima, uključujući zajedničke vojne vježbe i razvoj obrambenih sustava, i dalje je središnji stup odnosa (Green, 2017: 173).

Ipak, trgovinske napetosti ponovno su izbile tijekom Trumpove administracije, kada je SAD optužio Japan za nepoštene trgovinske prakse i pritisnuo ga da poveća izdvajanja za američke vojne baze u zemlji. U kontekstu rastućih tenzija između SAD-a i Kine, Japan se također suočava s izazovom balansiranja između svojih ekonomskih interesa s Kinom i sigurnosnog savezništva sa SAD-om.

4.5. Stvaranje Skupine mudraca SAD – Japan

Stvaranje skupine mudraca (The U.S. – Japan Wise Men's Group) predstavlja važan korak u jačanju bilateralnih odnosa između Sjedinjenih Američkih Država i Japana u kontekstu promjenjive geopolitičke situacije u istočnoj Aziji. Ova inicijativa, pokrenuta 1995. godine, bila je odgovor na nove sigurnosne izazove nakon završetka Hladnog rata, kao i na potrebu za dubljim strateškim promišljanjem odnosa između dvije zemlje.

Nakon kraja Hladnog rata, svijet je ušao u fazu neizvjesnosti s novim globalnim i regionalnim izazovima. Japansko–američki savez, iako snažan, zahtijevao je prilagodbu kako bi odgovorio na promjene u sigurnosnom okruženju, naročito s obzirom na uspon Kine i nastavak nuklearne prijetnje iz Sjeverne Koreje. U tom kontekstu, skupina mudraca osnovana je kao tijelo sastavljeno od istaknutih stručnjaka i bivših dužnosnika iz obje zemlje, s ciljem evaluacije i redefiniranja strateškog partnerstva između SAD-a i Japana.

Prema izvještaju instituta za međunarodne odnose iz 1997. godine, ključni ciljevi japansko–američkog saveza bili su (Green, 2017: 94–96):

- poboljšanje vojne suradnje i koordinacije između oružanih snaga SAD-a i Japana
- jačanje zajedničkih sigurnosnih inicijativa u istočnoj Aziji
- proširenje bilateralne ekonomske i političke suradnje u cilju stabilizacije globalnog poretka.

Skupina mudraca donijela je nekoliko ključnih preporuka koje su oblikovale buduće smjernice odnosa između SAD-a i Japana. Jedna od najvažnijih bila je preporuka za reviziju smjernica za obrambenu suradnju iz 1978. godine, što je rezultiralo potpisivanjem novih smjernica 1997. godine. Ove nove smjernice jasno su definirale ulogu Japana u održavanju sigurnosti u regiji, proširujući njegovu ulogu u logističkoj podršci i operacijama u slučaju kriznih situacija (Green, 2017: 94–96).

Također, skupina je istaknula važnost jačanja političke i ekonomske suradnje kako bi se osigurala stabilnost u istočnoj Aziji. Ove preporuke su imale dugoročne posljedice na razvoj japanske vanjske politike, koja je počela preuzimati proaktivniju ulogu na regionalnoj i globalnoj razini.

Savez između SAD-a i Japana postupno je postao općeprihvaćen u društvu, u skladu s neo-Gramscijevskom konceptom „zdravog razuma“. „Organički intelektualci“, koji uključuju ne samo političare, već i druge sudionike u raspravama o savezu, uspostavili su percepciju da je taj savez normalan kroz promicanje pojmova poput „međunarodnih javnih dobara“, „globalnih zajedničkih dobara“ i „pametne moći“. Ideja saveza kao međunarodnog javnog dobra dodatno je proširena konceptom izgradnje mira, što je savez učinio prihvatljivijim japanskoj javnosti. Također, pojam saveza kao „asimetričnog i recipročnog“ postao je široko prihvaćen. U kontekstu saveza, važno je spomenuti Yoshida doktrinu, koja je dugo vodila japansku poslijeratnu vanjsku politiku. U neo-Gramscijevskom smislu, oni koji su oblikovali japansku strategiju temeljem Yoshida doktrine mogu se smatrati „organički intelektualci“. Iako su nekadašnji intelektualci, koji su podržavali ovu doktrinu, smatrani tradicionalnim intelektualcima, današnji intelektualci, poput bivšeg predsjednika vlade Koizumi-a i predsjednika vlade Abe-a, donose različite perspektive. Oni koji podržavaju savez danas, također se mogu smatrati organskim intelektualcima (Matsouka, 2018: 203–204).

4.6. Potvrda strukture saveza SAD – Japan u istočnoj Aziji

Potvrda strukture saveza SAD-a i Japana u istočnoj Aziji je iznimno važna komponenta za održavanje regionalne stabilnosti i ravnoteže moći u regiji koja prolazi kroz značajne geopolitičke promjene. Nakon završetka Hladnog rata, američko-japanski savez evoluirao je kako bi se suočio s novim izazovima, uključujući uspon

Kine, nuklearnu prijetnju iz Sjeverne Koreje, te promjene u međunarodnom ekonomskom poretku.

Jedan od ključnih trenutaka u potvrdi strukture saveza bilo je potpisivanje smjernica za obrambenu suradnju između SAD-a i Japana 1997. godine. Ove smjernice predstavljale su prvi korak prema prilagodbi saveza novim sigurnosnim prijetnjama u regiji. Njihova važnost leži u činjenici da su proširile ulogu Japana u regionalnoj sigurnosti, dopuštajući japanskim snagama samoobrane da pruže logističku podršku američkim snagama u kriznim situacijama u istočnoj Aziji (Hughes, 2004: 157–159).

Struktura saveza između SAD-a i Japana odigrava ključnu ulogu u odvratanju potencijalnih prijetnji, posebno u svjetlu rastuće vojne moći Kine i stalne prijetnje iz Sjeverne Koreje. Američka vojna prisutnost u Japanu, uključujući strateške baze poput one u Okinawi, ne samo da osigurava obranu Japana, već također doprinosi široj regionalnoj sigurnosti. Ova prisutnost, u kombinaciji s japanskim kapacitetima za samoobranu, iznimno je važna za održavanje ravnoteže moći i stabilnosti u istočnoj Aziji (Hughes, 2004: 157–159).

Japanska sigurnosna politika često se opisuje kao pasivna i reaktivna, što odražava poslijeratnu politiku ograničene upotrebe vojne sile, utemeljene na članku 9. ustava i tradiciji korištenja ekonomske moći za stabilnost u istočnoj Aziji. Međutim, nova zbivanja nakon Hladnog rata postavila su pitanje o promjeni smjera. Neki analitičari smatraju da Japan sve više prepoznaje potrebu za upotrebom vojne sile u postizanju regionalne i međunarodne stabilnosti. Drugi pak tvrde da će japanski antimilitarizam i dalje usmjeravati fokus na ekonomska i diplomatska sredstva. Naime, japanska kultura antimilitarizma, institucionalizirana nakon Drugog svjetskog rata, učinila je japanske političare nesklonima proširenju vojnih kapaciteta. Smatra se kako su promjene u japanskoj sigurnosnoj politici malo vjerojatne, osim ako ozbiljni šokovi, poput raspada japansko–američkog sigurnosnog sporazuma, ne ugroze trenutnu politiku. Čak i tada, domaće političke sile bi ograničile nove opcije, pa će japanska sigurnosna politika ostati oblikovana domaćim čimbenicima, a ne međunarodnim pritiscima (Yuzawa, 2007: 21–22).

4.7. Regionalna arhitektura istočne Azije

Regionalna arhitektura istočne Azije se odnosi na kompleksan i koherentan sustav organizacija, institucija, bilateralnih i multilateralnih aranžmana, foruma za dijalog i drugih mehanizama koji zajedno rade na postizanju regionalnog prosperiteta, mira i stabilnosti. Tijekom posljednja tri desetljeća, istočna Azija je doživjela značajan razvoj ove arhitekture, koji se u velikoj mjeri oslanjao na male i srednje zemlje, posebno članice ASEAN–a, Australiju i Novi Zeland, dok su veće sile pružale podršku. Ova regionalna arhitektura odlikuje se otvorenim regionalizmom i kooperativnim multilateralnim sigurnosnim pristupom, što je doprinijelo i bilo omogućeno ekonomskom transformacijom istočne Azije, zasnovanom na ekonomskoj politici usmjerenoj ka izvozu i otvorenom regionalizmu (Ponciano, 2018: 235–236).

Regionalna arhitektura istočne Azije izgrađena je kroz dinamičan proces, podržan mrežom institucija u regiji. Najznačajnije među službenim institucijama su forum Azijsko–paciifičke gospodarske suradnje (APEC) i ASEAN, zajedno s ARF–om i istočnoazijskim samitom (EAS). Neformalne i polu–formalne institucije, kao što su vijeće za pacifičku ekonomsku suradnju (PECC) i ASEAN instituti za strateške i međunarodne studije (ASEAN–ISIS), također su igrale ključnu ulogu u oblikovanju regionalizma u istočnoj Aziji. Ove institucije su doprinijele stvaranju fleksibilne platforme koja omogućava prilagodljivost i odgovornost na brze promjene u regiji (Ponciano, 2018: 236–237).

Tijekom posljednjih tridesetak godina, istočna Azija je prošla kroz dramatičnu ekonomsku transformaciju. Udio zemalja u razvoju istočne Azije u ukupnom BDP–u ASEAN+6 porastao je s 20% 1985. godine na oko 53% 2014. godine. U isto vrijeme, udio ASEAN+6 u globalnom BDP–u porastao je s 18% na 27%. Kina, Japan, ASEAN kao cjelina i Indija su sada među najvećim ekonomijama na svijetu, dok istočna Azija (ASEAN+6) sada ima najveći udio u globalnoj proizvodnji (Ponciano, 2018: 237–238).

Regionalni aranžmani, kao što su ASEAN i njegovi srodni forumi, postali su ključni za političku i ekonomsku stabilnost regije. Ovaj proces je ubrzan tijekom 1990–ih i 2000–ih, kada je ASEAN preuzeo centralnu ulogu u izgradnji regionalne arhitekture. ASEAN–ov doprinos miru i stabilnosti regije je bio presudan, i to naročito u periodu

prije 1997. godine, kada je ASEAN promoviran kao ključni igrač u rješavanju sukoba i izgradnji povjerenja među zemljama članicama (Ponciano, 2018: 242–243).

Definiranje regionalizma u Azijsko–pacifičkoj regiji može biti izazovno zbog njezine složene političke dinamike. Regionalizacija u ovoj regiji tijekom 70–ih i 80–ih godina 20. stoljeća značajno se razlikovala od one nakon Hladnog rata, ne samo zbog prisutnosti ASEAN, već i zbog američke prisutnosti. ASEAN je osnovan 1967. godine nakon dekolonizacijskog procesa, a Hladni rat je snažno utjecao na multilateralizam u Azijsko–pacifičkoj regiji. Mnogi analitičari razlikuju regionalizaciju, koja je uglavnom neplanirani rezultat ekonomske integracije predvođene privatnim sektorom, od regionalizma, koji se odnosi na regionalnu suradnju i koordinaciju proizašlu iz namjernih političkih aktivnosti. S obzirom na to da su uvjeti u Azijsko–pacifičkoj regiji bili vrlo različiti od onih u Europi, neki su znanstvenici pokušali definirati specifičnosti regionalizma u ovoj regiji. Regionalizam u Aziji i Pacifiku opisuje se kao „frustrirani regionalizam“, u kojem regionalni projekti ne uspijevaju ostvariti ciljeve kao što su „mir, sigurnost, prosperitet i napredak“, te uspostavu regionalne zajednice s zajedničkim identitetima i aspiracijama (Matsouka, 2018: 143–144).

4.8. Suradnja na globalnim izazovima

Japan i Sjedinjene Američke Države pokrenuli su zajedničku agendu za globalnu suradnju u srpnju 1993. godine s ciljem pronalaženja zajedničkih rješenja za globalne izazove, uključujući sve veću degradaciju okoliša, prenapučenost i štete uzrokovane prirodnim i ljudskim katastrofama.

Zajednička agenda temelji se na četiri glavna „stupa“: promicanje zdravlja i ljudskog razvoja; suočavanje s izazovima globalne stabilnosti; zaštita globalnog okoliša i napredak u znanosti i tehnologiji. Svaki od ovih stupova obuhvaća niz inicijativa koje se odnose na ukupno 18 specifičnih područja. Pregled napretka u ovim područjima provodi se jednom godišnje na planiranim sastancima na razini zamjenika ministara. Deveti takav sastanak održan je 8. travnja 1999. u Washingtonu, kojim su predsjedali zamjenik ministra vanjskih poslova Japana, Haraguchi Koichi, i podtajnik za globalna pitanja iz američkog Ministarstva vanjskih poslova, Frank Loy (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

Japan i Sjedinjene Države prepoznali su potrebu za fleksibilnim odgovorom na suvremene izazove, pa su odlučili surađivati kako bi se bavili ekonomskim i društvenim problemima nastalim zbog gospodarske krize u Aziji. Posebna pažnja posvećena je osiguravanju „ljudske sigurnosti“ i olakšavanju položaja socijalno ugroženih skupina (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

Također je naglašena sve veća uloga nevladinih organizacija (NVO), te je raspravljano o jačanju koordinacije s njima u provedbi aktivnosti zajedničke agende.

Što se tiče glavnih postignuća, valja izdvojiti promicanje zdravlja i ljudskog razvoja. Naime, u okviru inicijative „Žene u razvoju“ (WID), mjere zajedničke agende usmjerene su na povećanje obrazovnih mogućnosti za mlade žene i poticanje ženskih mikropoduzeća u zemljama u razvoju. U Gvatemali je u kolovozu 1997. održan seminar o obrazovanju mladih žena, čiji su zaključci ugrađeni u petogodišnji plan razvoja obrazovanja te zemlje. U Tokiju je u ožujku 1999. održan seminar na temu potpore ženama u razvoju, sa sudjelovanjem predstavnika vlada Japana, SAD-a i Tajlanda, kao i NVO-a iz ovih zemalja (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

Što se tiče pitanja zdravlja, zajednički japansko–američki projekt gotovo je potpuno iskorijenio dječju paralizu u zapadnom Pacifiku. Fokus je tada prebačen na jugoistočnu Aziju i Afriku s ciljem globalnog iskorjenjivanja ove bolesti.

Prva zajednička japansko–američka misija poslana je u Zambiju u prosincu 1998. kako bi istražila mogućnosti zajedničkih projekata za rješavanje problema povezanih s populacijom, HIV/AIDS–om i zdravljem djece u toj zemlji. Također su organizirane međunarodne konferencije stručnjaka iz Azije i Pacifika kako bi se raspravljalo o najnovijim istraživanjima u borbi protiv zaraznih bolesti poput malarije, denga groznice, tuberkuloze i gripe.

Odgovaranje na izazove globalne stabilnosti također je jedno od glavnijih postignuća. U borbi protiv međunarodne trgovine drogama, Japan i SAD pokrenuli su program zamjene usjeva u Peruu kako bi smanjili ovisnost poljoprivrednika o uzgoju usjeva koji se koriste za proizvodnju narkotika. Japan je osigurao opremu i materijale za obuku, dok je američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kupio sadnice koje su potom prodane lokalnim poljoprivrednicima po niskoj cijeni (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

Također, u cilju smanjenja šteta uzrokovanih prirodnim katastrofama, Japan i SAD surađuju na inicijativama poput Pan–pacičke mreže za praćenje prirodnih katastrofa i partnerstva za ublažavanje posljedica potresa.

Zaštita globalnog okoliša, koja se također smatra jednim od glavnih postignuća, podrazumijeva činjenicu kako obje zemlje aktivno rade na rješavanju globalnih problema vezanih uz klimatske promjene, biološku raznolikost i zaštitu ozonskog omotača. Kroz dijalog o politici zaštite okoliša, dogovoreni su i konkretni koraci u područjima očuvanja močvara, šuma, oceana i koraljnih grebena. Također, pokrenut je zajednički projekt za bušenje oceana.

Nadalje, Japan i SAD nastavljaju zajedničke istraživačke projekte u okviru inicijative za civilnu industrijsku tehnologiju, uz sudjelovanje privatnog sektora. Višestruki programi suradnje također su pokrenuti u području prometnih tehnologija, s ciljem razvoja inteligentnih prometnih sustava (ITS), potresno otpornih željeznica i prometnih rješenja za starije i osobe s invaliditetom. Inicijativa za obrazovnu tehnologiju za 21. stoljeće ima za cilj primjenu naprednih tehnologija u obrazovanju, osobito za djecu s invaliditetom (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

Zajednički dnevni red uključuje okrugli stol kojemu predsjedava počasni predsjednik Gaishi Hiraiwa, pokrenut u veljači 1996. godine, koji kroz redovite sastanke pruža preporuke vladama Japana i SAD–a o globalnim pitanjima. Također, surađuje se s partnerstvom Common Agenda (P–3) u SAD–u, koje okuplja velike nevladine organizacije kako bi se razvile strategije za rješavanje ključnih globalnih problema kroz suradnju privatnog sektora (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 1999).

5. PERCEPCIJA UTJECAJA AMERIČKOG GENERALA DOUGLASA MACARTHURA NA JAPANSKO DRUŠTVO I POLITIKU NEKADA I DANAS

General Douglas MacArthur poznat je u Japanu jednako kao i u Sjedinjenim Državama, a o njemu postoji mnogo memoara i zapisa. Umjesto da ponavljam dobro poznate činjenice, usredotočit ću se na svoje osobne dojmove iz vremena kada sam se često konzultirao s njim dok je bio vrhovni zapovjednik savezničkih snaga, odgovoran za upravu okupiranog Japana. MacArthurovo poznavanje zemlje datira više od 40 godina unatrag, počevši od vremena kada je njegov otac, generalpukovnik Arthur MacArthur, posjetio japanske snage tijekom rusko-japanskog rata. Mladi MacArthur, tada poručnik, pratio je svog oca i susreo se s istaknutim japanskim ličnostima poput admirala Togō-a i generala Nogi-ja. Ti rani susreti ostavili su snažan dojam na njega, pa je stvorio visoko mišljenje o Japancima na temelju tih iskustava. MacArthur je ostao čvrst u svom pozitivnom stavu prema Japancima, doživljavajući ih kao marljivu i sposobnu naciju. Ova percepcija nikada se nije promijenila. Čak i kad je po povratku u SAD pred kongresom izjavio da su Japanci politički nezreli, usporedivši ih s dvanaestogodišnjakom, pojasnio je da se taj komentar odnosi samo na njihovo iskustvo s liberalizmom i demokracijom. Zadržao je snažnu vjeru u njihov potencijal, prepoznajući njihovu kulturnu dubinu i karakter. Također se primijeti i MacArthurova izvanredna odlučnost i pragmatizam. Jasan primjer toga bila je njegova odluka da ne uvede vojnu vlast u Japanu, prepoznajući da situacija ne zahtijeva takve mjere. Njegovo razumijevanje stanja u Japanu navelo ga je da očuva ulogu cara, vjerujući da je carska suradnja ključna za mirnu tranziciju i izbjegavanje nepotrebnih sukoba. MacArthurov pristup pokazao se uspješnim, jer je Japan okupiran bez prolijevanja krvi – postignuće na koje može biti s pravom ponosan. Neki u Japanu uspoređuju savezničku, uglavnom američku, okupaciju Japana s japanskom okupacijom Mandžurije i drugih azijskih zemalja. Japanska okupacija izazvala je mržnju među narodima koji su bili okupirani, dok je američka okupacija Japana, unatoč početnom neprijateljstvu, dovela do razumijevanja između dva naroda, što je zapravo rijedak slučaj u modernoj povijesti. Kritizirati Amerikance se može, ali okupacija Japana nije među njihovim pogreškama (Yoshida, 1961: 48–50, 60).

5.1. Japanska reakcija nakon rata

Dana 2. rujna 1945. godine, japanska vlada potpisala je akt o predaji na brodu USS Missouri, prihvaćajući uvjete postavljene u Potsdamu. Douglas MacArthur je predvodio ceremoniju i primio predaju Japana u ime Saveznika, uključujući Sovjetski Savez, iako sovjetski predstavnik nije bio prisutan. MacArthur je u svom govoru istaknuo američke pobjede, ali nije spomenuo kinesko bojište, stvarajući dojam da se Japan predao isključivo Sjedinjenim Državama. Iako su Amerikanci došli kao neprijatelji, okupacija Japana nije odmah promijenila stavove Japanaca prema SAD-u i Sovjetskom Savezu. Socijalisti i komunisti ponovno su stekli popularnost zbog protivljenja imperijalizmu, a 1947. Katayama Tetsu postao je prvi socijalistički predsjednik vlade Japana. Japanska specijalna visoka policija pratila je reakcije naroda na predaju. Strah izazvan atomskim bombama nije automatski doveo do poštovanja prema SAD-u, a neki Japanci pozivali su na nastavak borbe unatoč užasima nuklearnih oružja (Koshiro, 2013: 257–259).

Nova politika američke okupacije Japana najavljena je u govorima Kennetha Royalla i Franka McCoya početkom 1948. godine. Ove promjene uključivale su financijsku pomoć za japansku trgovinu, opskrbu sirovinama, i ublažavanje zakona protiv monopola. Joseph Dodge je 1949. godine postavljen za ekonomskog savjetnika i uveo stroge mjere štednje poznate kao „Dodgeova linija”. Treća faza okupacije, koja je počela s Korejskim ratom, fokusirala se na sigurnost. Japan je osnovao nacionalnu pričuvu policije i reorganizirao pomorsku sigurnosnu upravu. Ove mjere su bile priprema za kraj okupacije, koja je službeno završila stuanjem na snagu Mirovnog sporazuma 28. travnja 1952. godine (Yoshida, 1961: 40–42).

Hiroshima i Nagasaki pretrpjeli su nezamislivu devastaciju kada su na njih 1945. bačene prve atomske bombe, ubivši stotine tisuća ljudi i uništivši sve u širokom radijusu. Preživjeli su patili bez odgovarajuće medicinske pomoći. Neki su američki znanstvenici postavljali pitanje zašto su bombe morale biti upotrijebljene tako brzo, sugerirajući da bi se moglo čekati na sovjetski napad na Japan. Kasnija pravna mišljenja proglasila su te napade nezakonitima prema tadašnjem međunarodnom pravu, ističući da su prouzročili masovna stradanja nedužnih civila i nepopravljivu štetu (Ienaga, 1978: 210–212).

5.2. Pogled Amerikanaca na Japan

Od 40-ih godina 20. stoljeća, američko-japanski odnosi prošli su kroz različite faze koje su uključivale vojni sukob, strateško partnerstvo, trgovinske napetosti i suočavanje s prirodnim katastrofama. Umjesto jednog dominantnog događaja, oba naroda pamte niz ključnih incidenata koji su oblikovali njihovu zajedničku povijest, ali ti događaji zauzimaju različita mjesta u kolektivnoj svijesti Amerikanaca i Japanaca.

U jednom istraživanju koje se temeljilo na anketi Pew Research Centera iz 2015. godine, doznaje se o percepciji najvažnijih događaja u američko-japanskim odnosima iz perspektive građana Sjedinjenih Država i Japana. Iako su isti događaji navedeni u anketi, rezultati pokazuju značajne razlike u tome kako ih Amerikanci i Japanci percipiraju.

Prvo, što se tiče Drugog svjetskog rata, zanimljivo je primijetiti da ga Amerikanci i Japanci doživljavaju s različitim stupnjem važnosti. Za 31% Amerikanaca Drugi svjetski rat je najvažniji događaj u odnosima između dviju zemalja, dok samo 17% Japanaca dijeli to mišljenje. Ovo može biti posljedica različitih sjećanja i obrazovanja o ratu, gdje je u američkom narativu Drugi svjetski rat ostao ključan kao trenutak pobjede i globalnog utjecaja. S druge strane, za Japance, iako važan, Drugi svjetski rat možda nije toliko dominantan zbog usmjerenja prema budućnosti i ekonomskoj obnovi nakon rata (Pew Research Center, 2015).

Drugo, 2011. godine potres i tsunami u Japanu koji su rezultirali nuklearnom katastrofom u Fukushima, snažno su utjecali na oba naroda. Za 31% Amerikanaca, ovo je najvažniji događaj u američko-japanskim odnosima, dok 20% Japanaca drži istu perspektivu. Može se pretpostaviti da je priroda ovog događaja, s obzirom na globalnu medijsku pokrivenost i humanitarne napore SAD-a, posebno uočena u Americi (Pew Research Center, 2015).

Kada je riječ o savezništvu SAD-a i Japana nakon Drugog svjetskog rata, 36% Japanaca smatra da je ovo najvažniji događaj, što ukazuje na duboku svjesnost i cijenjenje strateškog partnerstva koje je omogućilo Japanu da se uzdigne kao ekonomska sila pod američkim kišobranom sigurnosti. Za Amerikance, s druge strane, ovaj aspekt nije toliko naglašen, s 23% njih koji ga smatraju ključnim, što

može ukazivati na to da Amerikanci više naglašavaju povijesne i humanitarne događaje nego dugoročna savezništva (Pew Research Center, 2015).

Nadalje, sukobi između Japana i SAD-a 80-ih i ranih 90-ih godina 20. stoljeća imaju relativno manju važnost u kolektivnom sjećanju oba naroda, ali zanimljivo je da ih Japanci ipak percipiraju kao važnije (14%) u usporedbi s Amerikancima (8%) (Pew Research Center, 2015). Ovo može biti odraz ekonomske osjetljivosti Japana tijekom tog perioda i utjecaja tih sukoba na njihovu ekonomiju i politiku.

Spomenuto istraživanje ilustrira duboko ukorijenjene razlike u percepciji opravdanosti korištenja atomskih bombi na Hiroshimu i Nagasaki između Amerikanaca i Japanaca. Rezultati istraživanja Pew Research Centera iz 2015. godine pokazuju da većina Amerikanaca, njih 56%, smatra da je upotreba atomskih bombi opravdana (Pew Research Center, 2015). Ova percepcija može biti povezana s dominantnim narativom u Sjedinjenim Državama koji naglašava kako su bombe ubrzale kraj Drugog svjetskog rata, potencijalno spasivši živote koji bi bili izgubljeni u kopnenoj invaziji Japana.

S druge strane, u Japanu, čak 79% građana smatra da bombardiranje Hiroshime i Nagasakija nije bilo opravdano (Pew Research Center, 2015). Ova reakcija nije iznenađujuća s obzirom na katastrofalne posljedice koje su ove eksplozije imale na civilno stanovništvo, ostavljajući trajne fizičke i psihološke ožiljke. Za Japance, bombardiranje je doživljeno kao devastirajući i traumatični događaj koji nije samo okončao rat, već i nanio dugoročnu patnju.

Ove razlike u percepciji također odražavaju šire kulturne i povijesne kontekste. Dok Amerikanci gledaju na ove događaje kroz prizmu strategije i vojnog opravdanja, Japanci ih doživljavaju kao neizbrisivu tragediju koja je zauvijek promijenila tijek njihove povijesti. Različite interpretacije prošlosti nastavljaju oblikovati kako oba naroda percipiraju ne samo prošlost, već i međusobne odnose u sadašnjosti.

Iz spomenutog se istraživanja doznaje i o različitim stavovima u Sjedinjenim Državama i Japanu po pitanju japanskih isprika za vojne akcije tijekom Drugog svjetskog rata. Tako u SAD-u, 37% ispitanika smatra da je Japan uputio dovoljno isprika, dok 29% smatra da isprike nisu bile dovoljne. Također, 24% Amerikanaca vjeruje da isprika uopće nije potrebna, što sugerira postojanje značajnog dijela

populacije koja se ne slaže s potrebom za daljnjim isprikama (Pew Research Center, 2015).

S druge strane, u Japanu, gotovo polovica ispitanika (48%) smatra da su isprike bile dostatne, dok 28% vjeruje da Japan nije ponudio dovoljno isprika (Pew Research Center, 2015). Zanimljivo je da samo 15% Japanaca smatra da isprika nije potrebna, što ukazuje na veću svijest o važnosti pomirenja i odgovornosti u japanskom društvu. Ovi podaci otkrivaju kako sjećanja na rat i percepcije povijesne odgovornosti variraju između dviju nacija, odražavajući duboko ukorijenjene razlike u kolektivnoj svijesti i narativima koji oblikuju njihove stavove prema prošlosti.

5.3. MacArthurova percepcija Japana

General Douglas MacArthur bio je nepopustljiv vođa, čvrst i odlučan u svojoj misiji, prihativši ulogu koju mu je povijest dodijelila. Iako je bio ohol i kontroverzan, osobine koje su ga na kraju dovele do pada, njegov utjecaj na poslijeratni Japan bio je neizmjeran. Kao vrhovni zapovjednik savezničkih snaga (SCAP), stigao je u Japan 30. kolovoza 1945. kako bi nadgledao službenu ceremoniju japanske predaje. Njegova ključna zadaća bila je organizirati poslijeratnu japansku vladu, usredotočujući se na dva glavna cilja: eliminaciju ratnog potencijala Japana i transformaciju zemlje u zapadnjački orijentiranu naciju s proameričkim stavovima (ADST, 2015).

Na dan kada je MacArthur doveo svoje okupacijske snage u Tokio, gradom je zavladao val samoubojstava. Većina Japanaca vjerovala je da će pobjednički Amerikanci biti brutalni i nemilosrdni, baš kao što su i njihove trupe bile tijekom osvajanja. Osjećali su sram zbog poraza, napuštenost od boga u kojeg su vjerovali te besmisao u zemlji koja se pretvorila u ruševine ispunjene glađu i nezaposlenošću (Archer, 2017: 130–138). MacArthur je kasnije rekao kako nikada u povijesti nije bilo nacije i naroda koji su bili slomljeni kao Japanci na kraju borbe. Njihova vjera u japanski način života, kojeg su smatrali nepobjedivim stoljećima, nestala je u agoniji potpunog poraza. Nadalje, 8. rujna američka zastava ponovno je zavijorila nad veleposlanstvom u Tokiju, koje je postalo MacArthurov dom i sjedište sljedećih šest godina. Kad su Jean MacArthur i mali MacArthur, tada sedmogodišnjak, stigli iz Manile, Douglas MacArthur im je pokazao portret Lincolna koji je visio na zidovima

tijekom cijelog rata (Archer, 2017: 130–138). Okupacijske snage u Japanu bile su gotovo u potpunosti američke, ali su službeno predstavljale trinaest različitih savezničkih nacija, uključujući Sovjetski Savez. MacArthur je imao nekoliko sukoba s Rusima, koji su mu pokušavali naređivati putem savezničkog vijeća za Japan. Jasno je dao do znanja da je otvoren za „prijedloge“, ali da će samo vrhovni zapovjednik osobno odlučiti koje su naredbe potrebne i kada. Imao je jasan plan za demokratizaciju Japana i bio je odlučan ne dopustiti birokraciji vijeća da ga uspori ili osujeti (Archer, 2017: 130–138).

MacArthur je posjedovao gotovo neograničenu vlast u izvršavanju ovih zadataka. Kao privremeni vođa Japana od 1945. do 1948. godine, bio je odgovoran za provedbu kazni za ratne zločince, nadgledao obnovu zemlje, inicirao izradu nacrtu novog japanskog ustava i uveo opsežne zemljišne reforme (ADST, 2015).

MacArthur je radio u uredu bez telefona, s pogledom na sliku Lincolna, svog drugog „osobnog savjetnika“ kojeg je naslijedio od oca. Radio je neumorno, sedam dana u tjednu, čak i za Uskrs i Božić, rijetko napuštajući ured prije 20 sati, često ostajući do kasno u noć. Njegovo radno vrijeme bilo je izuzetno naporno za njegovo osoblje, koje je ubrzo odustalo od pokušaja planiranja društvenih događaja. General koji je posjetio iz Washingtona, otkrivši da vrhovni zapovjednik savezničkih snaga radi punom parom čak i ne kasni 4. srpnja, prosvjedovao je MacArthuru da „ubija“ ljude tražeći od njih da rade jednako naporno kao i on (Archer, 2017: 130–138).

Ne želeći da ga išta omete u golemom poslu preoblikovanja nacije, MacArthur nije odlazio na društvene događaje niti primao važne posjetitelje, osim na ručku. Ovakav način života, osim što mu je štedio vrijeme i energiju, učinio ga je povučenom i nepristupačnom figurom. Znao je da će ga Japanci više poštovati ako ga rijetko viđaju, baš kao što su s poštovanjem gledali na cara, koji je također bio rijetko viđen izvan dvora.

Ovaj usamljeni život bio je težak za živahnu, društvenu Jean MacArthur, ali nikada se nije žalila. Odana svom mužu i sinu, pronašla je sreću u brizi za njih. Japanske i američke žene koje su je poznavale smatrale su Jean MacArthur šarmantnom, neupadljivom ženom koja nikada nije „koristila svoj položaj“, nego je uvijek strpljivo čekala svoj red u vojnim trgovinama i tokijskim trgovačkim centrima. Jedinu put kada je Jean pokazala svoju autoritativnost bilo je kada je Douglasa MacArthura odlučno

prekinula u ručku s gostima kako bi ga podsjetila na obvezu (Archer, 2017: 130–138).

Do kraja Drugog svjetskog rata Japanci su svoj odnos s carem promatrali kao produžetak veze roditelja i djeteta. Nakon kapitulacije, Douglas MacArthur preuzeo je ulogu autoritarnog, ali paternalističkog vođe okupiranog Japana, te su Japanci morali prihvatiti da je MacArthur sada iznad cara. Zbog toga su ga počeli doživljavati kao novu očinsku figuru. MacArthur je, s druge strane, gledao na Japance kao na nedorasle i neiskusne, te je vjerovao da ih treba obrazovati i voditi. Ova međusobna percepcija i očekivanja poklopili su se, što je dovelo do toga da su se Japanci postupno počeli identificirati s njim, a kasnije i s Amerikancima u širem smislu (Kitahara, 1989: 20).

Valja ukazati na činjenicu kako se prikazi MacArthura u američkoj i japanskoj literaturi značajno razlikuju u pogledu interesa i fokusa. Američki prikazi često obuhvaćaju svih osamdeset i četiri godine njegova života, naglašavajući širok spektar njegovih aktivnosti, od obiteljskog života i sudjelovanja u Prvom svjetskom ratu, preko njegove službe kao načelnika stožera vojske, savjetničke uloge na Filipinima, pa sve do ključnih događaja poput rata između SAD–a i Japana, okupacije Japana i konačne smjene tijekom Korejskog rata. Američki autori imaju tendenciju ravnomjerno i detaljno obrađivati svako razdoblje njegove karijere. Ukratko, intelektualni interes i ocjena MacArthura u Sjedinjenim Državama ne usredotočuju se samo na njegove izvanredne strateške sposobnosti i hrabrost na bojištu, već i na njegovo izvanredno vodstvo u mirnodopskim okolnostima. MacArthur je stekao poštovanje i ugled kao jedan od najvećih heroja dvadesetog stoljeća, koji je uspješno vodio svoj narod do veličanstvene pobjede (Masuda, 2012: VII).

5.4. Misija MacArthura

MacArthur je shvaćao svoju ulogu ne kao osvajača, već kao zaštitnika i čuvara japanskog naroda. Razumio je da Japancima treba duhovno vodstvo kao i materijalna administracija, budući da su patili od „šoka granata" i „suočavali se s očajem nakon masivnog poraza" (Manchester, 1978: 544). MacArthur je rekao: „Nikada u povijesti nacija i njezin narod nisu bili potpuno slomljeni" i „gorki ubod i poniženje poraza ostavili su narod omamljenim, posrćućim i oduzetim od šoka"

(Manchester, 1978:544).

MacArthur je igrao ulogu snažnog diktatora imajući na umu da su Japanci navikli biti vođeni silom i autoritetom. Biograf Douglasa MacArthura, William Manchester, otkrio je da je MacArthur kasnije rekao o Azijatima da „čak i nakon 50 godina života među tim ljudima, još ih ne razumijem potpuno" (Manchester, 1978:79).

5.5. Utjecaj MacArthura na japansko društvo i politiku nekada

General Douglas MacArthur imao je značajan i dugotrajan utjecaj na japansko društvo i politiku nakon Drugog svjetskog rata. Kao vrhovni zapovjednik savezničkih snaga MacArthur je imao ključnu ulogu u oblikovanju poslijeratnog Japana, preoblikujući ga iz ratom razorenog carstva u modernu demokratsku naciju. Njegova prisutnost i odluke duboko su utjecale na japansku političku strukturu, ekonomski razvoj i društvene norme.

General kopnene vojske Douglas MacArthur igrao je presudnu ulogu u zaustavljanju japanskog osvajanja Pacifika tijekom Drugog svjetskog rata i vješto je oblikovao poslijeratni Japan u mirnu naciju koja je postala pokretač globalnog ekonomskog rasta i stabilnosti. Njegov brzi i odlučni protunapad na sjevernokorejsku agresiju protiv Južne Koreje preokrenuo je tijek rata, osigurao opstanak južnokorejske vlade i na kraju pridonio ograničavanju širenja komunističke Kine (Frank, 2007: 16).

Reforme zemljišta koje je provodio vrhovni zapovjednik savezničkih snaga bile su još jedan važan aspekt MacArthurova utjecaja. Cilj ovih reformi bio je razbijanje moći veleposjednika i redistribucija zemljišta malim farmerima. Ovaj potez ne samo da je potaknuo ekonomski oporavak, već je i doveo do stvaranja široke srednje klase, čime je ojačana društvena stabilnost (Gordon, 2003: 236).

Osim političkih i ekonomskih reformi, MacArthur je također imao velik utjecaj na japansku kulturu i društvene norme. Njegovo inzistiranje na slobodi tiska, obrazovnim reformama i ukidanju državnog 神道 (*shintō*) kao službene religije odigralo je ključnu ulogu u formiranju novog japanskog identiteta koji se temelji na demokratskim i liberalnim vrijednostima (Takemae, 2002: 112).

General MacArthur razvio je duboko poštovanje prema caru, prepoznajući važnost prijestolja za japanski narod. Vjerovao je da obnova Japana ovisi o odanosti naroda carskoj simbolici. Ovo poštovanje utjecalo je na njegovu odluku da oslobodi cara od bilo kakve povezanosti s ratnim zločinima tijekom tokijskih suđenja, što je uvelike ublažilo strahove Japanaca u vezi s okupacijom i pomoglo im da je prihvate. MacArthurov pristup prema prijestolju bio je odlučujući za uspjeh okupacije. Također, kada se suočio s pitanjem zabrane korištenja poznatih imena financijskih grupa, što bi moglo uzrokovati značajan ekonomski gubitak, MacArthur je mudro odgodio tu odluku, sprječavajući dodatne komplikacije (Yoshida, 1961: 51).

Jedan od ključnih razloga za uspjeh okupacije bio je utjecaj generala Douglasa MacArthura. Njegova osobnost dominirala je okupacijom, a Japanci su ga vidjeli kao simbol tog procesa. Iako su Amerikanci bili podijeljeni oko MacArthura, Japanci su ga poštovali, zahvalni za njegovu ulogu u povijesnom razdoblju. Njegov osjećaj misije, iako ponekad pretjeran, bio je iskren i uspio je prenijeti idealizam na svoje podređene, pretvarajući okupaciju u moralni križarski pohod. MacArthur je također imao nevjerojatnu političku intuiciju. Iako je bio dogmatičan i ponekad zaslijepljen laskavcima, imao je sposobnost razumijevanja povijesnog konteksta, što mu je omogućilo da oblikuje i tempira svoje postupke s dramatičnim učinkom. Njegova prva pojava u Japanu bila je primjer ove vještine — pokazao je hladnu hrabrost i povjerenje u Japance, što je odmah uklonilo potencijalnu prijetnju napada. Osim toga, MacArthur je uživao povjerenje američkih konzervativaca, što je osiguralo podršku za liberalne okupacijske mjere poput zemljišne reforme. Također, tipični američki karakter okupacijskih snaga, koji su brzo prestali gajiti ratnu mržnju i počeli Japance tretirati s dostojanstvom i dobrom voljom, pridonio je pozitivnoj reakciji Japanaca (Kawai, 1960: 11–13).

5.6. Utjecaj MacArthura na Japansko društvo i politiku danas

Douglas MacArthur, kao vrhovni zapovjednik savezničkih snaga u Japanu nakon Drugog svjetskog rata, ostavio je dubok i trajan utjecaj na japansko društvo i politiku, koji je vidljiv i danas. Njegova intervencija tijekom poslijeratne okupacije Japana transformirala je društvenu, političku i ekonomsku strukturu zemlje, oblikujući je u modernu demokratsku naciju.

Po pitanju društvenih promjena, može se reći kako se MacArthurov utjecaj protezao i na japansko društvo kroz reforme koje su se bavile radničkim pravima, obrazovanjem i položajem žena. Zemljišna reforma koju je inicirao omogućila je seljacima da postanu vlasnici zemlje, što je smanjilo nejednakost i potaknulo ekonomski razvoj ruralnih područja. Također, obrazovne reforme su promovirale zapadne vrijednosti poput individualizma i kritičkog mišljenja, čime su promijenjene tradicionalne vrijednosti u japanskom društvu (Gordon, 2003: 241). Iako se od MacArthurovog vremena mnogo toga promijenilo, njegov utjecaj je i dalje prisutan u japanskom društvu i politici. Japan i dalje njeguje pacifističke vrijednosti utjelovljene u članku 9. ustava, koji zabranjuje rat kao sredstvo rješavanja međunarodnih sporova. Također, zapadni utjecaji u obrazovnom sustavu i na radnom mjestu vidljivi su i danas, što pokazuje trajni odraz MacArthurovih reformi na suvremeni Japan.

Proizlazi kako je MacArthurova uloga u oblikovanju poslijeratnog Japana imala dalekosežne posljedice koje su preobrazile zemlju u suvremenu demokratsku naciju. Njegov utjecaj na japansku politiku, društvo i ekonomiju ostaje snažan i u današnje vrijeme, pokazujući kako su promjene koje je uveo u poslijeratnom razdoblju postale integralni dio japanskog identiteta.

Većina pisama poslanih MacArthuru bila je podržavajuća, ako ne i puna hvale. Ipak, neki Japanci su se usudili izraziti kritike prema saveznim snagama. Prvo od tih pisama poslano je unutar nekoliko dana nakon MacArthurovog dolaska u Japan. Jedno pismo, poslanog 1. rujna 1945., ističe se zbog svoje formalnosti i preciznosti, kao i zbog datuma, jer je poslan dan prije službenog završetka Pacifičkog rata. Pismo je od međunarodnog društva za mir, koje je organizirano tri dana nakon završetka rata. Društvo je zatražilo da građani slobodno i bez straha izraze svoje stavove o okupaciji. Pismo koje je poslala japanska žena, iako možda donekle izgubljeno u prijevodu, prenosi jasno nezadovoljstvo zbog neprestanog nadlijetanja američkih aviona, čak i nakon završetka rata. Ona ističe da je Japan kapitulirao i da više nema potrebe za zastrašivanjem. Američki odgovor na to bio je vjerojatno usmjeren na nastavak vojne okupacije i osiguranje da Japan poštuje uvjete predaje. Žena naglašava da, iako priznaje superiornost američke avijacije, ne vidi razlog za uznemiravanje civila, bolesnih ljudi, žena i djece. Predlaže da avioni lete na većoj visini kako bi smanjili smetnje. Također moli da američki avioni izbjegavaju prelete nad carskom palačom, izražavajući nadu da će to doprinjeti boljem odnosu između

Amerikanaca i Japanaca. General MacArthur je pročitao pismo i proslijedio ga svom štabu uz napomenu da ne odgovaraju. Iako nije poznato je li ova organizacija imala druge aktivnosti osim slanja ovog pisma, čini se da su američki zvaničnici ozbiljno shvatili ovakve poruke (Sodei, 2001: 48–50). Yoshida navodi kako su uspostavili vrlo dobre odnose s generalom MacArthurom i njegovim načelnikom stožera, a to nije bio slučaj s nekim drugim članovima Generalnog štaba, među kojima su se nalazile prilično neobične osobe. Često su morali direktno kontaktirati generala MacArthura kako bi riješili probleme. Najčešće su surađivali s vladinim odjelom, na čelu s generalom Courtney Whitneyjem i njegovim zamjenikom, pukovnikom Charles Kadesom. Whitney, pravnik po profesiji, bio je blizak s MacArthurom još od vremena kada je MacArthur bio vojni savjetnik na Filipinima. Iako nije bio vojnik u pravom smislu riječi, Whitney je imao velik utjecaj tijekom okupacije Japana. Također, Yoshida smatra da mu Whitney i drugi u vladinom odjelu nisu bili skloni, što se pokazalo kroz njihovo protivljenje njegovom formiranju drugog kabineta. Jedan od razloga mogao bi biti taj što rijetko posjećivao njihov odjel, jer bi obično nakon sastanka s MacArthurom rješavao stvari direktno s njim. MacArthur bi tada davao naređenja svojim suradnicima, a oni bi morali poslušati. Također, kada bi vladin odjel tražio smjenu određenih osoba u japanskoj vladi zbog nedovoljne suradnje s okupacijskim vlastima, Yoshida navodi kako se inzistiralo na tome da te zahtjeve dobiju u pisanom obliku. Znao je da ako dobije takav dokument, može ga osobno odnijeti MacArthuru i raspraviti stvar s njim. Osim toga, u različitim odjelima Generalnog štaba, posebno u ranim fazama okupacije, nalazilo se nekoliko radikalnih elemenata, tzv. „New Dealovaca“, koji su Japan vidjeli kao eksperimentalno polje za svoje reformističke ideje. Neki od njih su se sprijateljili s japanskim ljevičarima i koristili ih za vlastite ciljeve. S vremenom su mnogi od tih pojedinaca povučeni u Sjedinjene Države, gdje su, čini se, ispitivani pred kongresnim odborom za neameričke aktivnosti zbog svog djelovanja u Japanu (Yoshida, 1961: 53–55).

6. ZAKLJUČAK

Na prvo istraživačko pitanje, kako su povijesni događaji, poput napada na Pearl Harbor i atomskog bombardiranja Hiroshime i Nagasakija, utjecali na početak i tijek američke okupacije Japana, može se reći sljedeće. Naime, povijesni događaji poput napada na Pearl Harbor i atomskog bombardiranja Hiroshime i Nagasakija bili su ključni u oblikovanju početka i tijeka američke okupacije Japana, kao i u definiranju pristupa generala Douglasa MacArthura prema obnovi i reformi te zemlje.

Napad na Pearl Harbor 7. prosinca 1941. predstavljao je šok za Sjedinjene Američke Države i doveo do njihove neposredne uključenosti u Drugi svjetski rat. Ovaj događaj značajno je utjecao na promjenu američke politike, koja je prije napada bila obilježena izolacionizmom. Pearl Harbor je stvorio osjećaj hitnosti i odlučnosti u američkom narodu, što je omogućilo da se kasnije, nakon završetka rata, američka okupacija Japana prihvati kao neophodan korak za sprečavanje budućih sukoba.

Atomsko bombardiranje Hiroshime i Nagasakija u kolovozu 1945. godine bio je dramatičan završetak rata u Aziji, koji je prisilio Japan na bezuvjetnu kapitulaciju. Ova bombardiranja također su imala za cilj ubrzati predaju Japana, kako bi se izbjegao dugotrajan i krvav sukob koji bi rezultirao velikim brojem žrtava na obje strane. Odluka o korištenju atomskih bombi bila je duboko kontroverzna, ali je unutar SAD-a bila predstavljena kao nužna kako bi se spasili životi američkih vojnika.

Nakon ovih događaja, MacArthur je postavljen za vrhovnog zapovjednika savezničkih snaga u Japanu i preuzeo odgovornost za okupaciju. Njegova misija uključivala je ne samo demilitarizaciju Japana, već i transformaciju zemlje u modernu demokraciju. Ključne reforme koje je MacArthur proveo, uključujući izradu novog ustava, bile su oblikovane kako bi se osiguralo da Japan nikada više ne postane prijetnja svjetskom miru.

Ovi događaji definirali su okvir unutar kojeg je MacArthur djelovao, a njegov pristup obnovi Japana odražavao je američku želju za stabilnim i demokratskim Japanom koji bi služio kao primjer drugim nacijama u poslijeratnom svijetu.

Drugo istraživačko pitanje odnosi se na način kako su političke i društvene reforme implementirane pod vodstvom Douglasa MacArthura redefinirale japansku državu i društvo u poslijeratnom periodu, stoga treba napomenuti kako su takve reforme tijekom američke okupacije Japana imale duboki i trajni utjecaj na redefiniranje japanske države i društva u poslijeratnom periodu. Ove reforme bile su usmjerene na transformaciju Japana iz militarističke i autokratske nacije u demokratsku i miroljubivu državu.

Jedna od najvažnijih promjena bila je izrada novog japanskog ustava, koji je stupio na snagu 1947. godine. Ovaj ustav, često nazivan i „MacArthurovim ustavom“, uveo je radikalne promjene u japanskoj političkoj strukturi. Najznačajnija promjena bila je usvajanje članka 9., koji je Japanu trajno zabranio održavanje vojske i korištenje rata kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova. Ovo je Japan transformiralo u pacifističku državu, a utjecaj ove promjene vidljiv je i danas.

Osim ustavnih reformi, MacArthur je proveo i niz socijalnih promjena koje su imale za cilj demokratizaciju društva. Jedna od ključnih reformi bila je uvođenje općeg prava glasa, koje je po prvi put omogućilo ženama da sudjeluju u političkom životu Japana. Također, uvedene su reforme koje su osnažile sindikate i radnička prava, što je dovelo do povećanja radničkih sloboda i poboljšanja uvjeta rada.

Ekonomska transformacija Japana pod MacArthurom bila je također ključna. Zemljišna reforma, koja je redistribuirala zemlju od velikih zemljoposjednika prema malim poljoprivrednicima, pomogla je u smanjenju društvenih nejednakosti i poticanju gospodarskog rasta. Ovo je postavilo temelje za poslijeratni ekonomski bum koji će Japan doživjeti u narednim desetljećima. Pored toga, MacArthur je podržao reforme koje su osnažile obrazovni sustav i modernizirale industriju, čime je Japan postao globalni ekonomski predvodnik u godinama koje su uslijedile.

Dugoročna održivost i utjecaj ovih reformi evidentni su u poslijeratnom razvoju Japana. Ustavne promjene i političke reforme osigurale su stabilnu demokratsku vlast, dok su socijalne i ekonomske reforme stvorile temelje za visoko razvijeno i inkluzivno društvo. Unatoč tome što su neke reforme bile nametnute od strane okupacijskih vlasti, one su s vremenom postale duboko ukorijenjene u japanskom društvu i pomogle su transformirati Japan u jednu od najnaprednijih nacija na svijetu.

Treće istraživačko pitanje odnosi se na percepciju uloge Douglasa MacArthura i njegovog utjecaja na Japan te kako se ona mijenjala kroz desetljeća. Zaključuje se kako je percepcija uloge Douglasa MacArthura i njegovog utjecaja na Japan prošla kroz značajne promjene tijekom desetljeća, od kraja Drugog svjetskog rata pa sve do današnjih dana. Njegova figura, koja je u početku bila doživljavana kao kontroverzna, s vremenom je postala predmet različitih interpretacija, ovisno o političkim, društvenim i ekonomskim promjenama unutar Japana, ali i u kontekstu japansko–američkih odnosa.

Neposredno nakon rata, MacArthur je u Japanu bio doživljavan kao okupator, ali i kao spasitelj. S jedne strane, mnogi Japanci su ga vidjeli kao predstavnika sile koja je porazila Japan i nametnula radikalne promjene. S druge strane, MacArthur je svojim potezima, poput distribucije hrane i uvođenja demokratskih reformi, stekao poštovanje i naklonost dijela japanskog stanovništva. Njegova odluka da zadrži cara Hirohita na tronu, unatoč mnogim pozivima na njegovu abdikaciju, također je bila ključna u oblikovanju početne percepcije MacArthura kao osobe koja poštuje japansku kulturu i tradiciju.

Tijekom narednih desetljeća, kako se Japan oporavljao od rata i postajao ekonomska sila, percepcija MacArthura počela se mijenjati. U periodu brzog gospodarskog rasta 50–ih i 60–ih godina 20. stoljeća, MacArthura su mnogi Japanci počeli promatrati u pozitivnijem svjetlu, kao arhitekta modernog Japana. Njegove reforme bile su povezane s uspjehom Japana na globalnoj sceni, a njegovo vođenje tijekom okupacije smatralo se presudnim za stabilnost i prosperitet zemlje.

Međutim, s vremenom, osobito u razdobljima političkih previranja i porasta antiameričkog raspoloženja tijekom 60–ih i 70–ih godina 20. stoljeća, percepcija MacArthura ponovno je evoluirala. U tim desetljećima, neki su Japanci počeli kritički preispitivati ulogu MacArthura i američke okupacije, ističući da su mnoge promjene bile nametnute i da su imale za cilj očuvanje američkih interesa u regiji. Ova kritička perspektiva djelomično je bila potaknuta globalnim trendovima dekolonizacije i rastućeg nacionalizma, kao i otporom protiv japansko–američkog sigurnosnog sporazuma.

U novijem dobu, u kontekstu stabilnih japansko–američkih odnosa i ponovnog naglaska na važnost ovog saveza u suočavanju s regionalnim izazovima poput

rastuće moći Kine, percepcija MacArthura se ponovno promijenila. Danas se na njega često gleda kao na ključnu figuru koja je omogućila ne samo japanski poslijeratni oporavak, nego i dugotrajan mir i stabilnost u regiji. U javnim diskursima, MacArthur se sve više prikazuje kao vizionar koji je omogućio Japanu da postane moderna demokracija i jedan od najbližih američkih saveznika.

Ova evolucija u percepciji MacArthura odražava složenost japansko–američkih odnosa i promjene unutar japanskog društva. Kako su se ti odnosi razvijali i prilagođavali novim globalnim izazovima, tako se i percepcija MacArthura mijenjala, od okupatora i reformatora, preko kontroverzne figure, do simbola japansko–američkog partnerstva.

Četvrto istraživačko pitanje odnosi se na utjecaj MacArthurovih reformi na dugoročni razvoj japansko–američkih odnosa, i to posebno u kontekstu Hladnog rata i post–hladnoratovskog perioda. Zaključuje se kako su MacArthurove reforme imale duboki i dugotrajni utjecaj na razvoj japansko–američkih odnosa, koji su se oblikovali ne samo kroz Hladni rat, već i u post–hladnoratovskom periodu. Ove reforme, koje su se provodile tijekom američke okupacije Japana, postavile su temelje za modernu japansku državu, ali su također odredile način na koji će Japan i Sjedinjene Države surađivati na međunarodnoj sceni u desetljećima koja su uslijedila.

Jedan od ključnih elemenata MacArthurovih reformi bila je demilitarizacija Japana i usvajanje novog ustava 1947. godine, u kojem je Japan odustao od rata kao sredstva rješavanja međunarodnih sukoba. Ova pacifistička orijentacija, iako nametnuta, imala je dugoročne posljedice na japansko–američke odnose. Tijekom Hladnog rata, dok su Sjedinjene Države i Sovjetski Savez bili u sukobu, Japan se, pod američkim okriljem, usredotočio na ekonomski razvoj, ostajući pouzdan partner Sjedinjenih Država u Aziji. Japanska uloga u Hladnom ratu nije bila vojna, već ekonomska, pružajući stabilnost i podršku američkim interesima u regiji, što je značajno ojačalo japansko–američki savez.

Tijekom Hladnog rata, japansko–američki odnosi su dodatno učvršćeni kroz sigurnosni savez, koji je formaliziran 1951. godine. MacArthurove reforme, osobito one vezane uz demokratizaciju Japana, omogućile su Sjedinjenim Državama da Japan vide kao stabilnog i pouzdanog saveznika u borbi protiv komunizma u Aziji. Ovaj savez bio je ključan za američku strategiju obuzdavanja sovjetskog utjecaja, a

Japan je postao središte američkih vojnih operacija u regiji, što je dodatno povezalosudbine dviju nacija.

U post–hladnoratovskom periodu, utjecaj MacArthurovih reformi i dalje je bio evidentan. Japan, koji je izrastao u globalnu ekonomsku silu, i dalje je ostao blizak američki partner. Promjene u globalnom poretku, kao i rastući izazovi poput kineskog uspona, dovele su do daljnjeg jačanja japansko–američkog saveza. Reformama koje su oblikovale modernu japansku državu i društvo, MacArthur je neizravno postavio temelje za dugotrajnu suradnju između dvije nacije u post–hladnoratovskom svijetu. Ova suradnja uključivala je ne samo vojnu i sigurnosnu komponentu, već i zajedničke napore u promoviranju slobodne trgovine, demokracije i ljudskih prava na globalnoj razini.

Kroz cijelo ovo razdoblje, MacArthurove reforme ostale su temelj japansko–američkih odnosa. Njegov utjecaj nije se ograničio samo na neposredne poslijeratne godine, već je imao trajne posljedice koje su definirale način na koji su dvije zemlje surađivale i komunicirale u promjenjivim globalnim uvjetima. Japansko–američki odnosi, izgrađeni na temeljima postavljenim tijekom MacArthurove ere, postali su jedan od najvažnijih saveza u modernoj povijesti, osiguravajući stabilnost i prosperitet ne samo za Japan i Sjedinjene Države, već i za širu Azijsko–pacifičku regiju.

Peto istraživačko pitanje odnosilo se na intenzitet reformi koje je uveo MacArthur, da li su bile u skladu s japanskom tradicijom i kulturnim vrijednostima te na prihvaćenost istih unutar japanskog društva. Zaključuje se kako su reforme koje je Douglas MacArthur uveo tijekom američke okupacije Japana bile u velikoj mjeri usmjerene prema transformaciji zemlje u demokratsku i mirnu državu, što je podrazumijevalo značajne promjene u političkom, društvenom i ekonomskom sustavu. Međutim, pitanje usklađenosti tih reformi s japanskom tradicijom i kulturnim vrijednostima otvara kompleksnu diskusiju o tome kako su ove mjere bile prihvaćene unutar japanskog društva.

Jedna od ključnih reformi, primjerice, bila je nova japanska ustavna struktura koja je, među ostalim, uključivala odricanje od rata kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova. Ova je mjera bila u skladu s međunarodnim normama nakon Drugog svjetskog rata, ali je također predstavljala izazov za tradicionalnu japansku kulturu koja je kroz povijest naglašavala važnost vojne časti i samurajskih vrijednosti. Iako je

ova reforma u početku izazvala kontroverze, s vremenom je postala ključni dio japanskog identiteta kao pacifističke nacije.

Sociološke reforme, poput unaprjeđenja prava žena i radničkih prava, bile su također značajne. Tradicionalna japanska društvena struktura, koja je naglašavala hijerarhiju i uloge unutar obitelji, bila je donekle poljuljana ovim promjenama. Ipak, unatoč početnom otporu, ove reforme su doprinijele modernizaciji japanskog društva i postupnoj integraciji zapadnih vrijednosti, koje su, iako različite od tradicionalnih japanskih normi, s vremenom prihvaćene kao dio društvenog napretka.

Kultura poslušnosti i poštovanja prema autoritetu, duboko ukorijenjena u japanskom društvu, omogućila je relativno glatku implementaciju mnogih reformi, jer je narod često promatrao MacArthura ne samo kao okupatora nego i kao autoritativnu figuru koja donosi potrebne promjene. Međutim, prihvaćanje ovih reformi često je bilo pragmatično, s naglaskom na nužnost oporavka i obnove zemlje nakon rata, dok je potpuna integracija tih promjena u kulturni i društveni identitet Japana bila proces koji se odvijao postepeno.

Dakle, iako su reforme koje je uveo MacArthur u mnogim slučajevima bile u neskladu s tradicionalnim japanskim vrijednostima, one su bile prilagođene i implementirane na način koji je omogućio njihovu postupnu prihvaćenost i integraciju unutar japanskog društva. Japanci su s vremenom našli način da pomire nove demokratske norme sa svojim kulturnim nasljeđem, stvarajući tako jedinstven model koji kombinira najbolje od oba svijeta.

POPIS LITERATURE

1. ADST. (2015). *Douglas MacArthur, America's Emperor of Japan*. Dostupno na: <https://adst.org/2015/07/douglas-macarthur-americas-emperor-of-japan/> [Pristupljeno: 08. kolovoza 2024.]
2. Anon. (n./d.). *Mokusatsu, One Word, Two Lessons*. Dostupno na: <https://www.nsa.gov/portals/75/documents/news-features/declassified-documents/tech-journals/mokusatsu.pdf> [Pristupljeno: 04. kolovoza 2024.]
3. Anon. (2020). 戦後生まれ 8割 戦争の記憶、令和に語り継ぐ. *Nihon Keizai Shimbun*. Dostupno na: <https://www.nikkei.com/article/DGXMZO62603010T10C20A8MM0000/> [Pristupljeno: 11. kolovoza 2024.]
4. Archer, J. (2017). *Frontline General: Douglas MacArthur: America's Most Controversial Hero*. New York: Sky Pony Press.
5. Asada, S. (2006). *From Mahan to Pearl Harbor: The Imperial Japanese Navy and the United States*. Annapolis, Maryland: Naval Institute Press.
6. Auslin, M. (2011). *Pacific Cosmopolitans: A Cultural History of U.S. –Japan Relations*. London: Harvard University Press.
7. Bix, H. (2000). *Hirohito and the Making of Modern Japan*. New York: HarperCollins.
8. Britannica. (2022). *How many people died during World War II?*. Dostupno na: <https://www.britannica.com/question/How-many-people-died-during-World-War-II> [Pristupljeno: 04. kolovoza 2024.]
9. Chihaya, M. (1947). Some Features Concerning Changes in the Japanese Fleet Organization during the War. U: Goldstein, D. i Dillon, K. (Eds. 2004). *The Pacific War Papers: Japanese Documents of World War II*. Potomac Books. Dostupno na: <https://www.kuriles-history.ru/up/lib/The%20Pacific%20war%20papers.%20Japanese%20documents%20of%20World%20War%20II.%20Donald%20M.%20Goldstein,%20Katherine%20V.%20Dillon..pdf> [Pristupljeno: 05. kolovoza 2024.]

10. Curtis, G. (1999). *The Logic of Japanese Politics: Leaders, Institutions, and the Limits of Change*. New York: Columbia University Press.
11. Dobson, H., Gilson, J., Hook, G. i Hugles, C. (2001). *Japan's International Relations: Politics, Economics and Security*. London: Routledge.
12. Dower, J. (2012). *Ways of Forgetting, Ways of Remembering: Japan in the Modern World*. New York: The New Press.
13. Feis, H. (1950). *The Road to Pearl Harbor: The Coming of the War Between the United States and Japan*. New Jersey: Princeton University Press.
14. Frank, R. (2007). *MacArthur: A Biography (Great Generals)*. New York: Palgrave Macmillan.
15. Funabashi, Y. (1988). *Managing the Dollar: From the Plaza to the Louvre*. Washington, DC: Institute for International Economics.
16. Gordon, A. (2003). *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press.
17. Green, M. (2017). *By More Than Providence: Grand Strategy and American Power in the Asia Pacific Since 1783*. New York: Columbia University Press.
18. Hasegawa, T. (2005). *Racing the Enemy; Stalin, Truman and the surrender of Japan*. London: The Belknap of Harvard University Press.
19. Hattori, R. (2021). *Japan at War and Peace; Shidehara Kijurō and the Making of Modern Diplomacy*. Australia: Australian National University.
20. Heinrichs, W. (1988). *Threshold of War: Franklin D. Roosevelt and American Entry into World War II*. New York: Oxford University Press.
21. Henshall, K. (2004). *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*. New York: Palgrave Macmillan.
22. Hughes, C. (2004). *Japan's Re-emergence as a 'Normal' Military Power*. London: Oxford University Press.

23. Hughes, T. i Royde–Smith, J. (2024). *World War II 1939–1945*. Dostupno na: <https://www.britannica.com/event/World-War-II/Human-and-material-cost> [Pristupljeno: 05. kolovoza 2024.]
24. Ienaga, S. (1978). *The Pacific War, 1931–1945: A Critical Perspective on Japan's Role in World War II*. New York: Random House.
25. Iriye, A. (1981). *Power and Culture: The Japanese–American War, 1941–1945*. London: Harvard University Press.
26. Iokibe, K. i Minihara, T. (2017). The Meiji Restoration and the Birth of Modern Japan. U: Iokibe, M. (Eds. 2017). *The History of US–Japan Relations: From Perry to the Present*. Sinagpur: Palgrave Macmillan.
27. Itoh, M. (2000). *The Japanese Economy Reconsidered*. New York: Palgrave.
28. Katz, R. (2015). *Japan–The System That Soured. The Rise and Fall of the Japanese Economic Miracle*. New York: Routledge.
29. Kawai, K. (1960). *Japan's American Interlude*. Chicago: The University of Chicago Press.
30. Kennedy, P. (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers*. London: Unwin Hyman.
31. Kitahara, M. (1989). Douglas MacArthur as a Father Figure in Occupied Japan After World War II. *International Honor Society in Social Sciences* 64 (1) Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/41881853> pristupljeno: [Pristupljeno: 05. kolovoza 2024.]
32. Kondō, N. (1947). Some opinions concerning the War. U: Goldstein, D. i Dillon, K. (Eds. 2004). *The Pacific War Papers: Japanese Documents of World War II*. Potomac Books. Dostupno na: <https://www.kuriles-history.ru/up/lib/The%20Pacific%20war%20papers.%20Japanese%20documents%20of%20World%20War%20II.%20Donald%20M.%20Goldstein,%20Katherine%20V.%20Dillon..pdf> [Pristupljeno: 05. kolovoza 2024.]
33. Koshiro, Y. (2013). *Imperial Eclipse: Japan's Strategic Thinking about Continental Asia before August 1945*. New York: Cornell University Press.
34. Lord, W. (1957). *Day of Infamy*. New York: Open Road Media.

35. Manchester, W. (1978). *American Caesar: Douglas MacArthur 1880–1964*. New York: Little, Brown and Company Hachette Book Group.
36. Masuda, H. (2012). *MacArthur in Asia: The General and His Staff in the Philippines, Japan, and Korea*. New York: Cornell University Press.
37. Matsouka, M. (2018). *Hegemony and the US–Japan Alliance*. New York: Routledge.
38. Ministry of Foreign Affairs of Japan. (1999). *The U.S. –Japan Common Agenda for Cooperation in Global Perspective*. Dostupno na: <https://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/agenda/gpers9904.html>, [Pristupljeno: 06. kolovoza 2024.]
39. Minohara, T i Teramoto, Y. (2017). Ending the War: The Portsmouth Peace Conference. U: Iokibe, M. (Eds. 2017). *The History of US–Japan Relations: From Perry to the Present*. Sinagpur: Palgrave Macmillan.
40. Murphy, R. (2014). *Japan and the Shackles of the Past*. New York: Oxford University Press.
41. Nakamura, T. (1998). *A History of Japan Shōwa Japan, 1926–1989*. Tokyo: University of Tokyo Press.
42. Odak, D., (2016) „Podnijeti nepodnošljivo“: kapitulacija Japana 1945. godine. *Zbornik Janković*. (2). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/273889> [Pristupljeno: 10. kolovoza 2024.]
43. Pasarić, B., (2010). *Kratka povijest Japana*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
44. Pempel, T. J. (1998). *Regime Shift: Comparative Dynamics of the Japanese Political Economy*. New York: Cornell University Press.
45. Pew Research Center. (2015). *Americans, Japanese: Mutual Respect 70 Years After the End of WWII*. Dostupno na: <https://www.pewresearch.org/global/2015/04/07/americans-japanese-mutual-respect-70-years-after-the-end-of-wwii/> [Pristupljeno: 07. kolovoza 2024.]
46. Ponciano, I. (2018) East Asia’s transformation and regional architecture. U: Armstrong, S., Westland T. (Eds. 2018). *Asian Economic Integration in an Era*

- of Global Uncertainty*. ANU Press. Dostupno na:
<https://www.jstor.org/stable/j.ctt20krz01.16?seq=1> [Pristupljeno: 05. kolovoza 2024.]
47. Prange, G. (1982). *At Dawn We Slept: The Untold Story of Pearl Harbor*. New York: Penguin Books.
48. Prange, G. (2014). *Miracle at Midway*. New York: Open Road Media.
49. Pyle, K. (2018). *Japan in the American century*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
50. Reynolds, D. (2001). *From Munich to Pearl Harbor: Roosevelt's America and the Origins of the Second World War*. Chicago: Ivan R. Dee Publisher.
51. Schoppa, L. (2006). *Race for the Exits: The Unraveling of Japan's System of Social Protection*. New York: Cornell University Press.
52. Smith, S. (2019). *Japan Rearmed: The Politics of Military Power*. London: Harvard University Press.
53. Sodei, R. (2018). *Were We the Enemy? American survivors of Hiroshima*. New York: Routledge.
54. Sodei, R. (2001). *Dear General MacArthur: Letters from the Japanese during the American Occupation*. New York: Rowman & Littlefield Publishers.
Dostupno na:
<https://books.google.rw/books?id=sfAHpsK42UgC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [Pristupljeno: 01. kolovoza 2024.]
55. Spector, R. (1985). *Eagle Against the Sun: The American War with Japan*. London: Free Press.
56. Statista Research Department. (2022). *Resident population in the United States in 2020, by generation*. Dostupno na:
<https://www.statista.com/statistics/797321/us-population-by-generation/>
[Pristupljeno: 11. kolovoza 2024.]
57. Takemae, E. (2002). *Inside GHQ; The Allied Occupation of Japan and its Legacy*. London: Continuum.

58. Tsurumi, S. (2011). *A Cultural History of Postwar Japan 1945–1980*. New York: Routledge.
59. Uchino, T. (1978). *Japan's Postwar Economy: An Insider's View of Its History and Its Future*. Tokyo: Kodansha International LTD.
60. Van Wolferen, K. (1989). *The Enigma of Japanese Power: People and Politics in a Stateless Nation*. New York: Alfred A. Knopf.
61. Vogel, E. (1979). *Japan as Number One: Lessons for America*. London: Harvard University Press.
62. Yamaguchi, M. (2022). *Peacebuilding Since World War II: Relations Between Japan and The United State*. Dostupno na <https://jayscholar.etown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=scarp> [Pristupljeno: 10. kolovoza 2024.]
63. Yoshida, S. (1961). *The Yoshida Memoirs: The Story of Japan in Crisis*. London: William Heinemann Ltd.
64. Yuzawa, T. (2007). *Japan's Security Policy and the ASEAN Regional Forum: The Search for Multilateral Security in the Asia–Pacific*. London: Routledge.

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Napad na Pearl Harbor.....	12
Slika 2. Atomska bombardiranja Hiroshime i Nagasakija.....	22
Tabela 1. Ključni događaji u Pacifičkom ratu.....	16